

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1880. Andra Kammaren. N:o 39.

Onsdagen den 14 April.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de i Kammarens sammanträden den 7 innevarande månad förda protokoll, äfvensom protokollsutdrag rörande Kammarrens beslut i anledning af Lag-Utskottets Utlåtande N:o 23.

§ 2.

Herr *B. Martin*, som, enligt hos Herr Talmannen gjord anmälan, i följd af inträffadt sjukdomsfall inom sin familj, funnit sig nödsakad att denna dag afresa till hemmet, erhöll, på derom af Herr Talmannen framförd begäran, ledighet från riksdagsgörömlen till och med den 17 dennes.

§ 3.

Föredrogs Lag-Utskottets Memorial N:o 24, i anledning af återremiss af vissa delar af Utskottets Utlåtande N:o 12, öfver Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till förordning om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund med flere dermed sammanhängande förfatningar.

Punkten 1.

Lades till handlingarne.

I *punkten 2* hade Utskottet hemställt,

att Andra Kammaren ville fatta beslut öfver §§ 6 och 8 i förordningen om allmän flottled.

Med anledning af denna hemställan upplästes först § 6 i nämnda förordning, för hvilken paragraf Utskottet föreslagit följande lydelse:

»För skada, som genom anläggning eller åtgärd för flottleden eller genom strändernas beträdande eller eljest i följd af flottningen

*Angående
§ 6 i förordningen om allmän flottled.*

Andra Kammarrens Prot. 1880. N:o 39.

Angående
§ 6 i förord-
ningen om all-
män flottled.
(Forts.)

vällas, njute den, som skadan lider, ersättning till högsta skäligen belopp, hvartill den skattas må.»

Ordet begärdes af

Herr Bälter Sven Ersson, som anförde: I enlighet med det förslag jag biträdde, då denna fråga förra gången förevar till behandling, får jag äfven nu, vid det förhållande att 4 § i förordningen blifvit antagen med den lydelse, som Kongl. Maj:t föreslagit, hemställa, att den af Herr Hammarskjöld under nyssnämnda förut-sättning föreslagna lydelse af ifrågavarande 6 § måtte antagas, hvarigenom den komme att lyda sålunda: »För skada och kostnad, som genom anläggning eller åtgärd för flottleden eller genom strändernas beträdande eller eljest i följd af flottningen vällas, njute den, som kostnaden ådrages eller skadan lider, ersättning till högsta skäligen belopp, hvartill den skattas må.»

Herr Hammarskjöld: Jag instämmer naturligtvis med den siste talaren, blott med den lilla ändring, att jag skulle föredraga den redaktion, som vid föregående behandling af ärendet i Kam-maren framlades af Herr Åbergsson och hvarigenom ett i reservationen förekommande språkfel rättas. Paragrafen skulle således komma att lyda på följande sätt: »För skada och kostnad, som genom anläggning eller åtgärd för flottleden eller genom strändernas beträdande eller eljest i följd af flottningen vällas, skall gäldas ersättning till högsta skäligen belopp, hvartill skadan och kostnaden skattas må». Jag anhåller om proposition på detta förslag.

Häruti instämde Herr *Torpadie*.

Herr M. Jonsson: Äfven jag skall bedja att få förena mig i Herr Hammarskjölds yrkande.

Herr Liss Olof Larsson: Jag tager mig friheten hemställa att få höra uppläst Första Kammarens beslut i fråga om den 6 §. Om de båda Kamrarnes beslut möjligen ligga hvarandra så nära, att man utan vidare kunde biträda Medkammarens beslut, synes mig sådant vara lämpligast. Jag anhåller emellertid att få Första Kam-marens beslut uppläst och att sedan få vidare yttra mig i saken.

Herr Åbergsson: Jag skall anhålla att få upplysa, att, enligt hvad jag inhemtat af det tryckta protokollet, denna paragraf i Lag-Utskottets förslag är bifallen af Första Kam-maren.

Herr Liss Olof Larsson: Efter denna upplysning har jag intet vidare att anföra, utan förenar mig med dem, som yrkat bifall till Herr Hammarskjölds reservation, med den ändring i ordalydel-sen af paragrafen, som reservanten nu påyrkat. Då frågan förra gången förevar, yrkade jag återremiss, emedan jag önskade få ett tillägg till paragrafen i syfte, att skadan skulle ersättas till fulla

beloppet och hälften derutöfver. Detta skulle nemligen blifva i analogi med Riksdagens beslut i fråga om vattenaftappning. Då jag nu emellertid hör att alla andra yrka bifall till Herr Hammarskjölds reservation med ofvannämnda förändring, skall jag för att icke splittra krafterna icke göra något särskildt yrkande utan äfven för min del anhålla om bifall till samma reservation.

Angående § 6 i förordningen om allmän flottled. (Forts.)

Herr Smedberg: Man kan blifva villrådig, hvilket beslut Första Kammaren fattat i frågan. Här finnas nemligen två tryckta protokollsutdrag från Första Kammaren. På sidan 65 står det, att 6 § af förordningen om allmän flottled återförvisades; men på sidan 72 inhemtas, att §§ 6—9 af samma förordning biföllos. Jag förstår icke, hur härmed hänger ihop.

Herr Åbergsson: I anledning af den siste talarens anförande skall jag upplysa, att i det första af de omnämnda protokollsutdragen insmygit sig ett tryckfel i så måtto, att der står Första Kammaren i stället för Andra Kammaren. Detta är alldeles uppenbart. Första Kammaren har deremot bifallit 6—9 §§ i förslaget. Och jag har här i min hand det skrifna exemplaret af Första Kammarens protokollsutdrag, hvilket bekräftar min uppgift, att Första Kammaren bifallit Utskottets förslag.

Herr Smedberg: Det var det jag kunde tro, att här fans ett tryckfel.

Hvad beslut Kammaren nu skall fatta, derom är jag för min del tveksam; men då Första Kammaren bifallit Utskottets förslag, så tror jag dock, att det är bäst, att Andra Kammaren fattar samma beslut. Utskottet får så många andra skiljaktiga beslut från Kamrarna att sammanjemka, att det blifver svårt nog ändå att få förslaget i det skick, att det kan vinna båda Kamrarnes bifall; därför yrkar jag bifall till Utskottets förslag i denna paragraf.

Herr Anders Persson: Jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att Herr Hammarskjölds reservation icke egentligen innehåller någon förändring, utan blott ett förtydligande af Utskottets förslag och Kongl. Maj:ts proposition. Det rådde hos en stor del af Utskottets ledamöter någon tvekan i afseende på paragrafens tydlighet och detta var anledningen, hvarför ett sådant tillägg, som det af Herr Hammarskjöld föreslagna kom på tal. Jag har icke under den föregående debatten rörande denna fråga hört framställas någon anmärkning mot reservationen och då den icke egentligen innehåller någon förändring i sak, föreställer jag mig, att, om Andra Kammarerna nu bifaller densamma, det icke skall blifva svårt att få den antagen såsom Riksdagens beslut.

Under sådana förhållanden yrkar jag bifall till Herr Hammarskjölds reservation.

Herr Thomasson: Jag för min del yrkar bifall till Utskottets förslag oförändradt. Såsom den siste ärade talaren anmärkte,

Angående
§ 6 i förord-
ningen om all-
män flottled.
(Forts.)

innehåller Herr Hammarskjölds reservation icke någon förändring i sak, utan endast ett förtydligande, som reservanten sjelf medgifvit vara temligen öfverflödigt. Om nu paragrafen återförvisas till Utskottet i och för en sammanjemkning mellan Kamrarnes beslut, skall man der utan tvifvel, och med skäl fråga hvartill sådant skall tjena, då Utskottet har alldeles tillräckligt att göra ändå för att sammanjemka förslaget.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad och propositioner gifvits enligt de gjorda yrkandena, godkände Kammaren Herr Hammarskjölds under öfverläggningen framställda ändringsförslag; och hade Kammaren alltså beslutit, att den ifrågavarande paragrafen skulle erhålla följande lydelse:

»För skada och kostnad, som genom anläggning eller åtgärd för flottleden eller genom strändernas beträdande eller eljest i följd af flottningen vållas, skall gäldas ersättning till högsta skäligen belopp, hvartill skadan och kostnaden skattas må.»

Angående
§ 8 i förord-
ningen om all-
män flottled.

Derefter upplästes § 8 i Utskottets förslag till förordning om allmän flottled, lydande denna paragraf sålunda:

»Fordrar någon i andra fall, än de i 7 § nämnda, ersättning för skada: varde frågan efter syn och uppskattning pröfvad af tre ojäfvige skiljemän, bland hvilka en utses af hvardera parten och de sålunda utsedde tillkalla den tredje; tredskas den, emot hvilken anspråket väckes, att utse skiljeman eller kunna de utsedde ej om valet af den tredje sig förena, ege Konungens Befallningshafvande eller *Rätten i stad eller domare å landet* eller utnättningsmannen i orten att på ansökan af den, som anspråket väckt, om valet förordna. Varder till ersättning dömdt, skall den ersättningskyldige ock förpligtas att gälda *kostnaden så väl för sjelfva syneförrättningen som ock för de åtgärder, den skadelidande haft nödigt vidtaga för att sin talan styrka och utföra*; sättes ej ersättningen högre än han före synen bjudit, stånde hvar sine kostnader och gælde hvardera *halfva synekostnaden*.

Hvad de fleste skiljemännen säga skall, änskönt någondera parten vill söka domaren, gå i verkställighet, *der ej domaren eller öfverexekutor annorlunda förordnar; den af parterne, som med beslutet ej nöjes, dock ej förment att tvisten under Rättens pröfning draga, så framt han sin talan instämmer inom nittio dagar från det skiljemännens beslut honom tillställes. I skiljemännens beslut skall tydlig hänvisning lemnas om hvad den missnöjde har att iakttaga för tvistens dragande under Rättens pröfning.*

I mål, hvarom nu är sagdt, svare den, emot hvilken talan föres, vid Rätten i den ort, der skadan skett eller är att förvänta.»

I sammanhang med uppläsningen häraf tillkännagaf Herr Talmannen, att Första Kammaren, enligt från densamma ankommet

protokollsutdrag, godkänt den lydelse af förevarande paragraf, som Utskottet föreslagit.

Angående
§ 8 i förord-
ningen om all-
män flottled.
(Forts.)

Ordet lemnades derpå åt

Herr Liss Olof Larsson, som anförde: Om jag icke misstager mig, återremitterades ifrågavarande paragraf, icke därför att man ville hafva någon ändring i sak, utan endast emedan man önskade ett förtydligande af densamma. Utskottet hade nemligen gjort ett tillägg till paragrafen, hvarigenom den kom att få en annan lydelse än i Kongl. Maj:ts förslag. I Utskottets förslag heter det: »varder till ersättning dömdt, skall den ersättningsskyldige ock förpligtas att gälda kostnaden så väl för sjelfva syneförättningen som ock för de åtgärder, den skadelidande haft nödigt vidtaga för att sin talan styrka och utföra; sättes ej ersättningen högre än han före synen bjudit, stånde hvar sina kostnader och gälde hvardera halfva synekostnaden.» Då ordet: »han» enligt grammatikens regler här icke gerna kan syfta på någon annan än *den skadelidande*, ser det ut, som om det vore *den skadelidande*, som skulle ersätta kostnaden, hvilket väl icke kan vara meningen. I Kongl. Maj:ts förslag förekommer också ordet »han,» men der har det afseende på *den ersättningsskyldige*, som omnämnes nyss förut. För att få ett förtydligande af paragrafen i detta fall, tillåter jag mig föreslå, att ordet: »han» utbytes mot: »*den ersättningsskyldige*». Denna punkt skulle då erhålla följande lydelse: »varder till ersättning dömdt, skall den ersättningsskyldige ock förpligtas att gälda kostnaden så väl för sjelfva syneförättningen som ock för de åtgärder, den skadelidande haft nödigt vidtaga för att sin talan styrka och utföra; sättes ej ersättningen högre än *den ersättningsskyldige* före synen bjudit, stånde hvar sine kostnader och gälde hvardera halfva synekostnaden.»

Jag anhåller om proposition på det af mig nu framställda ändringsförslaget.

Herr Berg: Jag är ense med den siste ärade talaren deruti, att, i följd af den ändring, paragrafen undergått inom Utskottet, en otydlighet uppstått och för ett förtydligande deraf lär icke något hinder kunna möta, därför att förslaget är af Första Kammaren godkänt. Men paragrafen synes mig äfven i ett annat afseende böra undergå en redaktionsförändring. Med anledning af Kammarens antagna förändrade lydelse af sjetta paragrafen bör nemligen äfven i åttonde paragrafen talas om »*kostnad*» och icke blott om *skada*. Hvad sjelfva saken beträffar har jag dessutom en anmärkning att göra, hvarpå jag redan då förslaget förra gången till behandling förevar, tog mig friheten fästa Kammarens uppmärksamhet. Jag erinrade nemligen då om den skiljaktighet beträffande förevarande paragrafs innehåll, som förefinnes dels uti Lagberedningens, dels uti Kongl. Maj:ts och dels uti Utskottets förslag. Enligt beredningens förslag skulle det stå den skadelidande öppet att, *om han så önskade*, i första hand få frågan om ersättningens belopp pröfvad af skiljemän, och, om endera eller båda parterna icke åtnöjdes med skilje-

Angående
§ 8 i förord-
ningen om all-
män flottilied.
(Forts.)

männens beslut, kunde frågan inom viss föreskrifven tid hänskjutas till domstols afgörande. Enligt Kongl. Maj:ts förslag gjordes den ändring härutinnan, att det blef parterne *ovilkorligt* förelagdt att i första hand vända sig till skiljemännen och den skadelidande kunde således, enligt detta förslag, icke omedelbart vända sig till domstolen. Men i stället tog Kongl. Maj:t bort den fatalietid, som beredningen föreslagit för fullföljd af talan mot skiljemännens beslut. Nu har Lag-Utskottet med åberopande af beredningens åsigt åter infört en så beskaffad tid, inom hvilken klandertalan skall anhängiggöras, men i öfrigt fasthållit vid Kongl. Maj:ts förslag. Enligt Utskottets förslag skulle således synförrättningen erhålla egenskap af en verklig instans i rättegångsordningen. Parterne skulle vara skyldige att i första hand vända sig till synmännen, och deras beslut vunne laga kraft, om det icke inom viss föreskrifven tid öfverklagades. Säsom skäl för detta stadgande har Utskottet bland annat åberopat, att det skulle öfverensstämma med lagstifningen om egors fredande emot skada af annans husdjur samt om återvinning. På sätt jag förra gången erinrade gäller denna öfverensstämmelse dock alldeles icke den, som lidit skadan, utan endast den ersättningskyldige, hvilken, enligt förordningen om egors fredande, om den skadelidande vill låta skadan uppskattas af gode män, är pliktig att genast betala lösningsbeloppet med rätt att, om han är missnöjd med gode männens uppskattning af skadan, inom viss tid vid vederbörlig domstol söka återvinning. Men icke möter något hinder för *den, som lidit skadan*, att, derest han så vill, direkt hos domstol anhängiggöra sitt ersättningsanspråk, hvilket ej i något afseende kan jemföras med återvinningstalan.

Härtill kommer en omständighet, som, enligt min tanke, kunde leda till stora förvecklingar, i fall man gör skiljemännen till en instans i rättegångsordningen. Det kan nemligen då lätt uppstå kompetenskonflikter emellan skiljemännen och domstolen. Om t. ex. en person vänder sig till domstolen för att utbekomma ersättning för en liden skada, så kan möjligen domstolen, under antagande, att den skada, hvarom fråga är, orsakats genom *flottning*, på sådan grund förklara sig icke vara behörig att upptaga saken, emedan fråga om ersättning för dylik skada ovilkorligen skall i första hand bedömas af gode män. Men nu kan det hända, att, då den skadelidande med anledning häraf vänder sig till gode män, desse, som finna skadan icke hafva omedelbart vållats af flottning, utan till äfventyrs haft sin grund i någon annan orsak, såsom t. ex. inskärning af strömmen eller dylikt, med anledning häraf förklara, att det icke tillkommer dem att upptaga saken. Och den skadelidande kan sålunda lätt komma i den ställning, att han, i saknad af behörigt forum, icke får någon ersättning alls. Enligt beredningens förslag deremot skulle, såsom jag redan påpekat, det stå den skadelidande fritt att vända sig antingen till gode män eller till domstol, hvilketdera han helst önskade, och domstolen vore således skyldig att direkt upptaga ersättningsfrågan till behandling, äfven om skadan, hvarför ersättning fordrades, orsakats genom flottning.

Enligt min åsigt är det icke heller öfverensstämmande med hittills följd rättegångsordning, att den, som genom annans förvalande lidit skada, betages rättigheten att i vanlig ordning fordra upprättelse hos domstol och nödgas att först anlita besigtningmän för skadans mätande.

Angående
§ 8 i förordningen om allmän flottled.
(Forts.)

Det är af dessa orsaker, som jag nödgas hos Herr Talmannen anhålla om proposition på bifall till en af mig, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med Lagberedningens förslag uppsatt, förändrad redaktion af denna paragraf. Och jag föreställer mig, att, fastän Första Kammararen bifallit Utskottets förslag oförändradt, det dock icke, om Andra Kammararen antager beredningens förslag, skall möta några svårigheter att sammanjemka Kamrarnes beslut. I allt fall skulle, enligt min tanke, skiljaktigheten icke blifva större i förevarande fall än i fråga om en del andra paragrafer i denna lag, angående hvilka Kamrarne redan fattat högst väsentligt olika beslut, hvilka jag befarar möjligen kunna leda till hela lagförslaget fall. Det af mig uppsatta förslaget lyder sålunda:

»8 §. Fordrar någon i andra fall, än de i 7 § nämnda, ersättning för skada och kostnad, varde, der han det äskar, frågan efter syn och uppskattning pröfvad af tre ojäfvige skiljemän, bland hvilka en utses af hvardera parten och de sålunda utsedde tillkalla den tredje; tredskas den, emot hvilken anspråket väckes, att utse skiljeman eller kunna de utsedde ej om valet af den tredje sig förena, ege Konungens Befallningshafvande eller Rätten i stad och domaren å landet eller utmätningssmannen i orten att på ansökan af den, som anspråket väckt, om valet förordna. Varder till ersättning dömdt, skall den ersättningsskyldige ock förpligtas att gälda kostnaden för syneförrättningen samt motpartens utgifter å saken: sättes ersättningen ej högre än den ersättningsskyldige före synen bjudit, stånde hvar sina kostnader och gälde hvardera halfva synekostnaden.

Hvad de flesta skiljemännen säga skall, änskönt någondera parten vill söka domaren, gå i verkställighet, der ej domaren eller öfverexekutor annorlunda förordnar; den af parterne, som med beslutet ej nöjes, dock ej förment att tvisten under rättens pröfning draga, så framt han sin talan instämmer inom nittio dagar från det skiljemännens beslut honom tillställes.

Vill den, som ersättning fordrar, hellre genast lita domstol än skiljemän till, stånde det honom öppet.

I mål, hvarom nu är sagdt, svare den, emot hvilken talan föres, vid rätten i den ort, der skadan skett eller är att förvänta.»

Detta förslag skiljer sig, såsom Herrarne torde finna, från Utskottets hufvudsakligen derutinnan, att det skulle stå den skadelidande fritt att direkt vända sig till domstol, om han så vill. Men vill han det icke, så får han, såsom Utskottet antagit, anlita syne-
männen, och då går deras beslut i verkställighet, om det icke inom viss tid öfverklagas.

Jag ber emellertid få nämna att jag icke så noga granskat den föreslagna redaktionen, att jag tilltror mig kunna påstå, att den är fullt riktig, men då en återremiss nu icke kan komma i fråga, har jag så mycket mindre tvekat att framlägga förslaget, som Utskottet,

Angående
§ 8 i förord-
ningen om all-
män flottled.
(Forts.)

i händelse en sammanjemkning af Kamrarnes beslut kan ske, ej lärer underlåta att i paragrafens antagna lydelse föreslå den förändring som för sådant ändamål må finnas nödig.

Jag yrkar således för närvarande bifall till detta förslag.

Herr Smedberg: De anmärkingar, som den föregående talar-
ren framställt emot Utskottets förslag till lydelse af denna paragraf,
anser jag icke vara af den vigt, att vi böra fatta något emot Första
Kammarens stridande beslut. Jag tror heller icke, att de, som en
gång skola tillämpa lagen, äro så inskränkta, att de icke fatta, att
ordet *han* på näst sista raden af första stycket har afseende på den
ersättningsskyldige, fastän det närmast kan hänföras till den skade-
lidande.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Thomasson: Efter min mening vore lämpligast att Kam-
maren antoge Lagberedningens, af Herr Berg nu understödda förslag.
Detta skulle, vid det förhållande att Första Kammaren godkänt
Utskottets förslag i förevarande paragraf, hafva till följd ett försök
i Utskottet till sammanjemkning, ett försök, som synes mig lätte-
ligen skola lyckas. Kongl. Maj:ts förslag i denna del erbjuder sig
nemligen själfmant till förmedling mellan Lagberedningens och Ut-
skottets; och om sedan detta Kongl. Maj:ts förslag, hvilket jag i
min reservation förordat, blefve Riksdagens beslut, så hade man
derigenom å ena sidan undvikit den af Herr Berg påpekade, väsent-
liga olägenheten att i skiljemannainstitutionen få en ny, själfstän-
dig instans, och å andra sidan vunnit den af alla de sakkunnige
inom Utskottet högt skattade och genom lång erfarenhet pröfvade
fördelen att *alltid* få frågan om skadeersättning i första hand be-
dömd af skiljemän. Ur denna synpunkt anhåller jag om bifall till
Herr Bergs yrkande.

Herr Hammarskjöld: Angående denna § förefinnas tre olika
förslag nemligen Lagberedningens, Kongl. Maj:ts och Utskottets.
Enligt beredningens förslag skulle parterne, om de så önskade, kunna
använda skiljemannainstitutionen för att få utredd storleken af den
ersättning, som den flottande borde erlagga till den, som genom
flottningen lidit skada. Men någon *skyldighet* att begagna denna in-
stitution ålägg icke den skadelidande, utan han kunde, om han så
ville, direkt vända sig till domstol. Anlitades emellertid skiljemän-
nen och var part missnöjd med deras beslut, måste man, om man
ville vinna ändring deruti, inom viss tid instämman målet till dom-
stol. Emot detta förslag framställes af högsta domstolen anmärk-
ningar dels angående denna valrätt, hvilken högsta domstolen ansåg
olämplig, och dels deremot att man bestämt viss tid, inom hvilken
klander mot skiljemännens beslut skulle vid domstol anhängiggöras,
emedan man härigenom gjorde skiljemannainstitutionen till en ny
instans i rättegången, så att man, i stället för nuvarande tre, skulle
få fyra instanser. På grund häraf gjorde Kongl. Maj:t två förän-
dringar i detta förslag. Han gjorde det nemligen först till en *nöd-*

vändighet för den skadelidande att anlita skiljemännen, och för det andra borttog han bestämmelsen om viss tid, inom hvilken man fick instämma målet till domstol, om man var missnöjd med skiljemännens beslut. Utskottet har bibehållit Kongl. Maj:ts förslag i den förra delen men har tagit tillbaka beredningens i den senare, så att, om man är missnöjd med skiljemännens beslut, måste man inom viss tid instämma sin talan till domstolen vid äfventyr att beslutet eljest vinner laga kraft. Nu är det obestridligt, att genom Lag-Utskottets förslag har skiljemannainstitutionen blifvit en instans i ännu starkare grad, än först varit ämnadt. Jag tycker icke om detta förslag; men hvad Kammaren förståndigtvis bör göra nu, sedan Första Kammaren antagit Lag-Utskottets förslag, är ganska svårt att säga. Lag-Utskottets vice ordförande har yttrat sig tro, att, om Kammaren antog Herr Bergs förslag, som är ungefär lika med nya Lagberedningens, en sammanjemkning skulle kunna ega rum. Det är möjligt, att så är; jag bestrider det icke bestämdt, men jag är i mitt inre icke fullt öfvertygad derom och jag vågar därför icke göra något yrkande, utan har endast på framställd uppmaning velat redogöra för skillnaden mellan de särskilda förslagen.

Angående
§ 8 i förordningen om allmän flotted.
(Forts.)

Enligt Herr Thomassons nyss framställda begäran, blef det af Herr Berg formulerade förslag åter inför Kammaren uppläst, hvar efter

Herr Liss Olof Larsson erhöll ordet och yttrade: Jag skall anhålla att, sedan jag nu tagit närmare kännedom om Herr Bergs ändringsförslag, få återtaga mitt förra yrkande och instämna i det af Herr Berg framställda.

Herr Magnus Jonsson: Jag skall deremot anhålla, att Kammaren ville godkänna paragrafen sådan den är, ty jag tror icke, att det skulle vara någon fördel hvarken för den skadelidande eller för den, som skall ersätta skadan, att få ett sådant oefterrättighetstillstånd sig pålagdt. Det är klart, att det icke finnes för dem något bättre än att få saken afgjord, ty, om man skulle säga, att man under en längre framtid skall kunna få göra anspråk på ersättning gällande, skulle det verka menligt för båda parterna. Jag tror därför, att, om man antager paragrafen sådan som den är, den för folket i allmänhet och äfven för domaren skall blifva fullt begriplig, ehuru jag medger, att der är en liten miss-stilisering. Jag anhåller följaktligen att paragrafen bifalles.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen gaf propositioner, enligt de meningar som förekommit, såväl på antagande af den utaf Utskottet föreslagna lydelsen af ifrågavarande paragraf som ock på yrkandet att samma paragraf måtte erhålla den lydelse, Herr Berg i sitt anförande föreslagit; och fann Herr Talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef begärd samt företogs, enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd så lydande omröstningsproposition:

*Angående
§ 8 i förord-
ningen om all-
män flottled.
(Forts.)*

Den som vill, att Kammaren, med anledning af Lag-Utskottets hemställan i 2:dra punkten af dess memorial N:o 24, skall antaga 8 § i det förslag till förordning om allmän flottled, som Utskottet i utlåtande N:o 12 framställt, med den förändring i nämnda paragraf som Herr Berg under öfverläggningen påyrkat,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner nej, har Kammaren bifallit omförmälda paragraf, sådan densamma af Utskottet föreslagits.

Omröstningen visade 102 ja mot 55 nej; varande alltså af Kam-maren beslutadt, att åt § 8 i förordningen om allmän flottled skulle gifvas följande lydelse:

»Fordrar någon i andra fall, än de i 7 § nämnda, ersättning för skada och kostnad, varde, der han det äskar, frågan efter syn och uppskattning pröfvad af tre ojäfvige skiljemän, bland hvilka en utses af hvardera parten och de sålunda utsedde tillkalla den tredje; tredskas den, emot hvilken anspråket väckes, att utse skiljeman eller kunna de utsedde ej om valet af den tredje sig förena, ege Konun-gens Befallningshafvande eller rätten i stad och domaren å landet eller utmätningssmannen i orten att på ansökan af den, som ansprå-ket väckt, om valet förordna. Varder till ersättning dömdt, skall den ersättningsskyldige och förpligtas att gälda kostnaden för syne-förrättningen samt motpartens utgifter å saken; sättes ersättningen ej högre än den ersättningsskyldige före synen bjudit, stånde hvar sina kostnader och gälde hvardera halfva synekostnaden.

Hvad de fleste skiljemännen säga, skall, änskönt någondera par-ten vill söka domaren, gå i verkställighet, der ej domaren eller öf-verexekutor annorlunda förordnar; den af parterne, som med beslutet ej nöjes, dock ej förment att tvisten under rättens pröfning draga, så framt han sin talan instämmer inom nittio dagar från det skilje-männens beslut honom tillställes.

Vill den, som ersättning fordrar, hellre genast lita domstol än skiljemän till, stånde det honom öppet.

I mål, hvarom nu är sagdt, svare den, emot hvilken talan föres, vid rätten i den ort, der skadan skett eller är att förvänta.»

§ 4.

*Angående
förhöjd ersätt-
ning åt skol-
lärare för
kofoder.*

Föredrogs Andra Kammarens första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 4 (i samlingen N:o 13), med anledning af väckt fråga om änd-ring i 4 § 2 mom. af stadgan om folkundervisningen den 18 Juni 1842.

Uti Herr *J. O. Boströms* motion N:o 102 var föreslaget, att nämnda moment måtte erhålla denna lydelse: »Sådan skollärare skall ock af församlingen förses med tjenlig bostad och nödigt bränsle. Äfvenledes bör åt honom anskaffas sommarbete och vinterfoder för en ko eller ock, der lokala eller andra förhållanden sådant förhindra, minst värdet af fyratiofem kubikfot spanmål af förenämnda sädeslag i ersättning lemnas.»

*Angående
förhöjd ersätt-
ning åt skol-
lärare för
kofoder.
(Forts.)*

Utskottet hade i anledning af motionen gjort följande hemställen:

»att Andra Kammaren för sin del besluter, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det Kongl. Maj:t täcktes påbjuda följande förändrade lydelse af 4 § 2 mom. i stadgan om folkundervisningen af den 18 Juni 1842:

Sådan skollärare skall ock af församlingen förses med tjenlig bostad och nödigt bränsle. Äfvenledes bör åt honom anskaffas sommarbete och vinterfoder för en ko eller ock, der lokala eller andra förhållanden sådant förhindra, minst värdet af tolf hektoliter spanmål af förenämnda sädeslag i ersättning lemnas.»

Ledamoten af Utskottet Herr *Anders Fredrik Pettersson* hade låtit vid utlåtandet foga en reservation, deruti han för sin del framlagt ett så lydande förslag:

»att Andra Kammaren för sin del besluter, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det Kongl. Maj:t täcktes påbjuda följande förändrade lydelse af 4 § 2 mom. i stadgan om folkundervisningen af den 18 Juli 1842:

Sådan skollärare skall ock af församlingen förses med tjenlig bostad och nödigt bränsle. Äfvenledes bör åt honom anskaffas sommarbete och vinterfoder för en ko eller ock, der lokala eller andra förhållanden sådant förhindra, ersättning därför lemnas med 100 kronor för år räknadt.»

Efter uppläsning af Utskottets hemställan anförde

Herr *Sven Nilsson*: Andra momentet af 4 § uti folkskolestadgan säger: »Skolläraren skall ock af församlingen förses med tjenlig bostad och nödigt bränsle. Äfvenledes bör åt honom anskaffas sommarbete och vinterfoder för en ko, eller ock, der lokala eller andra förhållanden sådant förhindra, minst värdet af fem tunnor spanmål i ersättning lemnas.» Nu har motionären föreslagit, att den sista delen af detta stadgande skulle ändras derhän, att denna ersättning skulle hädanefter utgå med fyratiofem kubikfot, hvilket Utskottet förändrat till tolf hektoliter spanmål, i stället för nu bestämda fem tunnor. Folkskolelärarne skulle sålunda få en förhöjning i den ersättning för sommarbete och vinterfoder till en ko, som de nu åtnjuta. Motionären har nemligen ansett, att den ersättning, som nu utgår till desse lärare för dem tillkommande bete och foder till en ko, icke

Angående
förhöjd ersätt-
ning åt skol-
lärare för
kofoder.
(Forts.)

motsvarar dettas verkliga värde. Nu vill jag härvid först och främst erinra, att ifrågavarande paragraf bestämmer, att skolläraren skall hafva antingen *sommarbete och vinterfoder för en ko*, eller ock *fem tunnor spanmål* i ersättning derför. Jag vill väl nu icke inlåta mig på att fälla något omdöme om, huruvida den ena eller andra af dessa naturaprestationer under de senare åren höjts i värde, men för min del tror jag dock, att, om man vill jemföra värdet af dessa naturaprestationer förr, då ifrågavarande bestämmelse utfärdades, med deras nuvarande värde, man icke skall kunna påstå, att det ena slaget af dessa naturaprestationer minskats i värde under senare tider mer än det andra, utan tror jag att stigningen i priset för båda slagen hållit jemna steg med hvarandra. Jag tror således icke heller, att den förutsättning, från hvilken motionären utgått, är riktig. Då blir frågan den, huruvida man vill *höja* skollärarnes löner. Det är den frågan, förslaget egentligen kommer att afse. För min del vill jag erkänna, att jag icke skulle hafva något deremot, men att denna förhöjning skulle ske, på sätt Utskottet här föreslagit, derpå kan jag icke ingå. I detta afseende erinrar jag Kammaren om det beslut, Kammaren vid två föregående riksdagar åren 1877 och 1878 fattade med anledning af vid dessa riksdagar väckta motioner i samma syfte som det nu föreliggande förslaget. Dessa förslag afslogos af Andra Kammaren år 1877 efter votering med ganska stor majoritet, och 1878 utan votering. Jag är, för så vidt jag kunnat fatta af den då förda diskussionen, öfvertygad, att detta afslag då härledde sig deraf, att man icke ville bibehålla bestämmelsen i folkskolestädgan, att kofoder borde utgå in natura. Jag anser för min del, att, om man bör taga ett steg i den rigtning motionären föreslagit, borde man ändra första momentet i 4 § och gifva skolläraren en högre kontant lön i stället för kofodret. Dock medgifver jag gerna, att Tillfälliga Utskottet svårigen på eget initiativ kunnat göra en sådan förändring i motionärens förslag, då motionären icke direkt föreslagit något sådant. Men det hade varit önskligt, att motionären själf, innan han afgaf denna sin motion, hade tagit reda på den diskussion, som förut förts i Kammaren angående detta ämne, ty jag är öfvertygad, att, om ett förslag af det af mig nu omnämnda innehåll här förelegat, skulle Kammaren gerna derpå ingått. De många trakasserier, som uppstå inom församlingarne vid bestämmandet af huruvida skolläraren skall erhålla foder till en ko eller fem tunnor spanmål, äro af den svåra art och beskaffenhet, att jag tror det vara Kammarens pligt att så fort som möjligt ändra denna bestämmelse. Det är nemligen alldeles uppenbart, att på många orter i vårt land är det alldeles omöjligt för församlingen att gifva skolläraren sommarbete till sin ko. Vinterfoder kan församlingen alltid skaffa, ty hö och halm kan den få köpa, men sommarbetet kan ligga så aflägsset, att man gör skolläraren en högst ringa tjänst med att anvisa sådant. Jag vet församlingar i min hemort, der man har $\frac{1}{2}$ till $\frac{3}{4}$ mil till bete för sin egen boskap, och jag hemställer till Herrarne, hvad skolläraren har för nytta af att få för sin ko anvisadt ett så beläget sommarbete. Om nu den här föreslagna bestämmelsen om ersättningens utgående blefve antagen, så är det min bestämda

öfvertygelse, att dessa trakasserier skulle blifva ännu större än förut inom församlingarne utaf den anledningen, att denna ersättning blir så stor, att församlingarne hellre skola anvisa skolläraren sommarbete och foder till sin ko än gifva honom den föreslagna ersättningen. Församlingen eger då, i brist på annat läge, anvisa skolläraren för detta ändamål det betete, som kan ligga bra långt borta från hans bostad, — hvilket församlingen ju har full rätt till, då sådant betete icke finnes på närmare håll.

*Angående
förhöjd ersätt-
ning åt skol-
lärare för
kofoder.
(Forts.)*

Det kan också ifrågasättas, huruvida församlingen verkligen är skyldig att lemna skollärarne kofoder in natura såsom hö och halm eller om det ej möjligen kan vara församlingens rätt att hyra in skollärarens ko hos någon närboende jordbrukare, och på detta sätt fullgöra sin skyldighet att utgifva kofoder, och då vågar jag påstå, att församlingen nästan öfverallt skall kunna få detta för vida billigare pris än Utskottet här föreslagit, om ej billigare än nuvarande lösningspriset. Jag vill icke tvista om summans storlek, men man bör dock icke bestämma denna summa för hög, ty då kommer detta att från församlingarnes sida väcka ännu mera motvilja och man kan derigenom ådraga folkskolelärarne ännu större trakasserier och obehag än de hittills haft af detta stadgande.

För min del skulle jag, såsom sagdt, önska, att Kammaren afslöge Utskottets förslag, men, för den händelse Kammaren vill bifalla den löneförhöjning Utskottet här föreslagit, skulle jag hellre önska, att man borttoge sista bestämmelsen i andra mom. 4 § och i stället gjorde ett tillägg till samma paragrafs första mom., hvarur för öfrigt borde borttagas allt hvad der är stadgadt om hela det lönebelopp, som nu utgår i spanmål, emedan jag anser äfven detta stadgande vara ganska olämpligt. Hvad beträffar de i nämnda moment för närvarande lagbestämda 8 tunnor spanmål, anskaffas denna spanmål vanligen på det viset att församlingen köper den på offentlig auktion, der skolläraren nästan alltid är säljaren och således köper församlingen den spanmål af skolläraren, som denne skall erhålla i lön af församlingen, och sedan köper skolläraren sitt behof efter hand hvar han behagar. Äfven häraf uppkomma många onödiga omgångar och trakasserier af folkskolestadgans bestämmelser sådan den nu är affattad, och jag skulle därför för min del allra helst önska, att 4 §:s första mom. en gång blir skrifvet så att i stället för alla naturaprestationer, utom bostad med lämpligt trädgårdsland samt vedbrand, lönen måtte blifva bestämd till ett kontant belopp, t. ex. 600 kronor, hvarigenom sista bestämmelsen i andra mom. af skolstadgan kan utgå, och hvarigenom jag skulle vilja gifva lärarne en ersättning af 100 kronor för hvad de genom denna bestämmelses borttagande kunde förlora.

Jag har äfven en annan betänklighet mot att bifalla Utskottets förslag såsom det nu föreligger, och det är, att jag tror, att Kammaren genom att bifalla detta förslag erkänner Kongl. Maj:ts rätt att ensam lagstifta i dylika beskattningsfrågor.

Jag vill nu icke klandra Kammarens åtgärd att remittera denna fråga till behandling af Tillfälligt Utskott, lika litet som man kan tillvita Utskottet något klander för att det behållit motionen och

Angående
förhöjd ersätt-
ning åt skol-
lärare för
kofoder.
(Forts.)

behandlat den, emedan sådant Utskott äfven 1877 fick en alldeles likartad fråga till sig remitterad, och frågan behandlades också då af detta Utskott, men jag vill fästa uppmärksamhet på, att 1876 behandlades deremot en alldeles likartad fråga, nemligen en af mig väckt motion om ändringar i skyldigheten att bygga och underhålla skolhus samt förändrade grunder för utgörande af skollärarnes aflöning, af Lag-Utskottet, dit motionen remitterades. Äfven detta var en beskattningsfråga, men remitterades som sagdt till Lag-Utskottet med den påföljd att motionen bifölls af Riksdagen; och 1878 väcktes en dylik motion, som nu föreliggande, hvilken motion, likasom den år 1876 väckta motionen, remitterades till Lag-Utskottet, som också behandlade densamma, ehuru den — såsom jag redan nämnt — sedan blef af Kammaren afslagen.

Den förändring i folkskolestadgan, som här afses, skulle kunna medföra stora rubbningar i skattebidragen af kommunerna, och jag har därför trott det vara riktigast att denna fråga blifvit behandlad af Lag-Utskottet, helst Riksdagen väl ej lärer vilja afsäga sig rättigheten att deltaga i lagstiftningen, då det gäller beskattningsrätten, och jag skulle endast på denna grund, om än jag icke haft några andra skäl, yrkat afslag å det föreliggande förslaget, på det att Kammaren måtte komma i tillfälle att derigenom uttala den åsigt, att Kongl. Maj:t icke må tillerkännas rätt att *ensam* lagstifta i beskattningsfrågor, som äro af den stora vikt, som föreliggande fråga måste anses vara.

På grund af hvad jag nu anfört anhåller jag om afslag på Utskottets förslag.

Herr Talmannen aflägsnade sig nu och Herr vice Talmannen öfvertog ledningen af Kammarens förhandlingar samt lemnade ordet, på begäran, till

Herr Nils Pettersson, som yttrade: Om jag också villigt erkänner det välmenta i motionärens och Utskottets förslag att på detta sätt vilja bereda folkskolelärarne en löneförhöjning, kan jag likväl ej annat än uttala mina ganska stora betänkligheter deremot. Jag tror nemligen, att, om man vill nå målet, d. v. s. bereda högre aflöning åt folkskolelärarne, man ej bör befatta sig med sådana små partiella förändringar som den nu föreslagna. På många ställen torde folkskolelärarne sjelfva ej vara särdeles tacksamma för dylika ändringar, hvarjemte dessa åtgärder innefatta ett ingripande i den kommunala förvaltningen.

Frågan kan vid första påseende synas obetydlig, men jag är förvissad, att den ej så uppfattas af mången församling, som redan gjort stora uppoffringar för folkskoleväsendets utveckling och till följd deraf besväras af höga kommunalutskylder och som hellre ser, att det nuvarande sättet för folkskolelärares aflönande bibehålles än att den nu föreslagna partiella förändringen beslutas. Obestriddligen förefinnas i vårt vidsträckta land stora skiljaktigheter i värdet på sommarbete och vinterfoder för ko, och Utskottet har äfven påvisat detta förhållande. Värdet kan mången gång betydligt öfverstiga och

på andra ställen betydligt understiga hvad som här i betänkandet uppgifves såsom det rätta. Jag tror således ej, att Utskottet i sitt förslag kommit detta verkliga värde på spår. Utskottet beräknar nettobehållningen af en kos årsafkastning till mellan 90 och 130 kronor, hvilket möjligen kan vara rätta värdet vid större, högt uppdrifna ladugårdar, der kraftfoder användes, men såvidt jag vet varierar åtminstone i min ort värdet för öfrigt mellan 40 och 60 kronor. Många utarrendera sina ladugårdar för högst 60 kronor per ko. Jag frågar då, om icke det belopp af 66 kronor 15 öre, som utgör penningvärdet af 5 tunnor spanmål, hälften råg och hälften korn, kan i allmänhet anses motsvara det verkliga värdet af en kos afkastning? Det synes mig att döma af detta och andra exempel att Utskottet är obekant om det verkliga värdet. Så säger t. ex. Utskottet, att till ett kofoder erfordras årligen 24 centner eller 120 lisp. hö och 20 centner eller 100 lisp. halm. Hvarifrån man fått denna beräkning förstår jag ej, men den måste vara öfverdrifven, ty i min hemort betala vi båtsmännen lösen för kofoder efter 40 lisp. hö och lika mycket halm. Det har så varit i flera hundra år och ingår i folkets föreställningssätt såsom varande det rätta värdet. Det står därför ej i rimligt förhållande till behovet att vilja uppdrifva beräkningen till dubbla beloppet och jag tror, att Kammaren under sådana omständigheter gör klokast i att låta det förblifva vid det gamla. Folkskoleläraren vet ganska väl, då han söker platsen, huru och till hvilket belopp kommunen kommer att aflöna honom. Hvarför då ställa till dylika tvistefrön, som visserligen ej kunna vara lyckobringande för folkskolans viktiga ändamål. Jag vill därför hemställa till motionären och Utskottets ledamöter att icke strängt hålla på förslaget, utan låta saken anstå till den tidpunkt, då större reformer än som nu föreliggande kunna ävägbringas i folkskoleväsendet.

Jag hemställer om afslag å såväl motionen som Utskottets förslag.

Herr P. Persson i Törneryd: Sedan jag begärde ordet, har en talare på skånebänken anfört hvad jag ämnat säga. Jag inskränker mig därför till att instämma med honom.

Herr Hedin: Herr Talman! Talaren på skånebänken vidrörde i slutet af sitt anförande en fråga, som onekligen är kinkig och förtjenar uppmärksamhet. Han uttalade nemligen den meningen, att ifrågavarande ärende ej bort af Tillfälligt Utskott behandlas. Jag skall emellertid angifva några grunder, hvarför jag tror, att det Tillfälliga Utskottet varit berättigadt att behandla den föreliggande, dit remitterade motionen, ehuru min åsigt i öfrigt om saken ej synnerligen skiljer sig från talarens. Jag ber därför att få gå något litet tillbaka i tiden. Med anledning af Rikets Ständers skrivelse den 5 Mars 1835 afläts den 1 Februari 1840 proposition med förslag att Rikets Ständer ville dels antaga vissa grunder för folkskoleväsendets ordnande, dels bevilja för ändamålet nödiga medel. Denna proposition blef af borgare och bondestånden remitterad till Stats-Utskottet, af preteståndet till allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet, men

*Angående
förhöjd ersättning
åt skol-
lärare för
kofoder.
(Forts.)*

Angående
förhöjd ersätt-
ning åt skol-
lärare för
kofoder.
(Forts.)

af ridderskapet och adeln på framställning af Hartmansdorff och C. A. Ankarsvärd uttryckligen och formligen remitterad till sammansatt stats- samt besvärs- och ekonomi-utskott.

Af sammansatt utskott vardt också den Kongl. propositionen behandlad. Det sammansatta utskottet afgaf ett utförligt förslag och efter åtskilliga återremisser samt voteringar i dels förstärkt stats-utskott och dels förstärkt besvärs- och ekonomi-utskott kom slutligen ett Rikets Ständers beslut rörande frågan i hela dess vidd till stånd. Nu ifrågavarande moment i folkskolestadgan, hvilket icke ingick i den Kongl. propositionen, utan blef af Rikets Ständer tilllagdt, var visserligen icke föremål för votering i förstärkt utskott, ty momentet blef af åtminstone tre, och om jag icke för mycket missminner mig, af samtliga fyra stånden bifallet. Men att, i fall Riksdagens beslut hade måst i denna fråga åstadkommas genom votering i förstärkt utskott, voteringen då skolat ega rum, icke i förstärkt stats-utskott, utan i förstärkt ekonomi- och besvärs-utskott, framgår, såsom Kammarern behagade finna, deraf att en annan, i det hänseende, hvarom nu är fråga, likartad bestämmelse i folkskolestadgan blef slutligen afgjord af förstärkt besvärs- och ekonomi-utskott, bestämmelsen nemligen, att skoldistriktet åligger att anskaffa och underhålla rum åt samtliga skolor i distriktet och att i kostnaderna derför samtliga i distrikten boende skola deltaga efter de grunder, som på särskilda orter gälla i fråga om kyrkobyggnad, derest icke öfverenskommelse derom på annat sätt träffades. Denna beskattningsbestämelse afgjordes genom votering i förstärkt besvärs- och ekonomi-utskott; följaktligen skulle äfven stadgandet om nu ifrågavarande kommunalbeskattning för folkskolan också afgjorts af förstärkt besvärs- och ekonomi-utskott, hvilken utväg emellertid ej behöfde tillgripas, då alla fyra stånden förenade sig om ett och samma beslut. Så tillkom Riksdagens skrifvelse den 14 Juni 1841, uti hvilken Rikets Ständer dels meddelade hvilka anslag blifvit för folkskoleväsendet beviljade, dels till Kongl. Maj:t hänsköto ett skrifvelsen bifogadt »förslag» — såsom orden uttryckligen lyda — till lag om folkundervisningen i riket, om hvilket förslag Rikets Ständer uttryckte sig sålunda: »Rikets Ständer frambära till Kongl. Maj:t sin önskan, att Kongl. Maj:t, efter pröfning af det åberopade förslaget och, i den mån detsamma funnes antagligt, behagade i enlighet dermed låta utfärda författning.» Det är således klart, att Rikets Ständer hänskjutit hela denna lagstiftning, äfven i hvad den angår den kommunala beskattningen för folkskolans ändamål, till Kongl. Maj:ts afgörande på grund af Kongl. Maj:ts ekonomiska lagstiftningsmakt. I ingressen till 1842 års folkskolestadga heter det också, att »Kongl. Maj:t, efter inhemtande af Sina Befallningshafvandes och Domkapitlens yttranden, med hufvudsakligt gillande af hvad Rikets Ständer hemstält, funnit för godt förordna» o. s. v. Till detta prejudikat och till dem, som af den förste ärade talaren redan blifvit anförda, skall jag lägga ännu det, att Riksdagens skrifvelse den 18 Maj 1871, N:o 73, med anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och till Riksdagen meddela förslag till sådana förändrade stadganden angående deltagande i byggnad och underhåll af skolhus, att dessa ålig-

ganden blefve för medlemmarne af kommunen efter billiga grunder gemensamma, tillkom på grund af motion, som behandlades af Kamrarnes Tillfälliga Utskott.

Såsom jag hoppas, behagade Kammaren finna, att Utskottet icke saknat skäl att behålla den till detsamma remitterade motionen och icke besvära Kammaren med någon anhållan att få densamma återlemna.

Emellertid återstår lika fullt den frågan: är det riktigt, att motion i ämne, som angår en beskattningsfråga, handläggas af Tillfälligt Utskott, hvarmed kan följa skäl eller sken af skäl för den åsigt, att förevarande beskattningsfråga faller under den ekonomiska lagstiftningsmakten? I denna del närmar jag mig ganska väsentligt till hvad den förste ärade talaren sagt. Men deremot är det icke säkert, att den föreliggande frågan bör så besvaras, att sådana ärenden skulle till Lag-Utskottet hänvisas; ty dermed skulle man komma derhän att mer eller mindre tydligt göra beskattningsbestämmelser beroende af lagar, stiftade af Konung och Riksdag gemensamt. Man kan säga, att detta är åtminstone bättre, än att beskattningsbestämmelser inflyta i en lag, som anses bero uteslutande af Kongl. Maj:ts ekonomiska lagstiftningsmakt. Men det torde i sjelfva verket vara mera tvifvelaktigt, att en i en administrativ lag meddelad beskattningsbestämmelse beror af Kongl. Maj:t, än att en sådan, insatt i en af Kongl. Maj:t och Riksdagen stiftad lag, dermed är undandragen Riksdagens rätt att »allena» utöfva beskattningsmakten. För min del håller jag före, att folkskolestadgan skulle, i hvad den angår undervisningen och öfrigt, som icke rör beskattningen, mycket väl kunna behandlas på *ett* sätt, vare sig såsom lag eller såsom administrativ stadga — beskattningsbestämmelserna deremot rörande folkskolorna behandlas på *ett annat* sätt. De senare skulle sålunda, för såvidt de icke bero af kommunallagarne, mycket väl kunna handläggas af Stats-Utskottet, men folkskolestadgans innehåll, i hvad det angår undervisningen tillsvidare och så länge Kongl. Maj:t bibehåller sin öfverdrifna och orimliga administrativa lagstiftningsmakt, af Kongl. Maj:t afgöras och sedermera behandlas såsom en lagfråga och inom Riksdagen handläggas af Lag-Utskottet. Det är detta, som jag velat omnämna till försvar för Utskottets åtgärd att icke skjuta ifrån sig en till Utskottet hänvisad motion.

I öfrigt och hvad beträffar sjelfva saken, så tror jag, att i frågan mera hemmastadda personer än jag komma att försvara Utskottets förslag.

Herr Abr. Rundbäck: Det förtjenar onekligen uppmärksamhet hvad den ärade talaren på kalmarbanken nyss yttrade, nemligen att man bör vänta med partiella förändringar i afseende å skollärarnes löneförhållanden, tills de kunna i större skala fullständigt ordnas. Skollärarecorpsen har till Kongl. Maj:t ingifvit en petition om förbättring i dess lönevilkor och det är all anledning att antaga, att denna fråga inom en kort tid kommer att hänskjutas till Riksdagens pröfning. Vid sådant förhållande kan det nog vara skäl att beakta den

*Angående
förhöjd ersätt-
ning åt skol-
lärare för
kofoder.
(Forts.)*

nämde talarens invändning; men jag tror, att, då frågan om ett fullständigt ordnande af samtliga skollärares löner är en framtidsfråga, hvilken man icke kan så noga veta, huru den kommer att gestalta sig, det icke kan vara farligt att redan nu vidtaga en förändring i de bestämmelser om kofoder, som innehållas uti ifrågasvarande moment af folkskolestadgan, om förhållandet så är, att den bestämda ersättningen för kofodret icke motsvarar dettas verkliga värde. I 1842 års folkskolestadga bestämdes den grundsats, att skolläraren skulle hafva bostad, kofoder och planteringsland. Bestämmelsen om planteringsland har dock i allmänhet icke börjat vinna tillämpning förr än på senare tider, och lika så har bestämmelsen om kofoder in natura sällan eller på högst få ställen kommit till stånd, emedan 1842 års folkskolestadga föreskref, att ersättningen för kofoder kunde få utgå med 2 tunnor spanmål, till följd hvaraf kommunerna ansågo sig hafva vinst af att utgifva denna ersättning. Emellertid fann man så småningom, att denna ersättning icke motsvarade kofodrets verkliga värde, och 1860 gjordes derför den ändring uti ifrågasvarande bestämmelse, att de 2 tunnorna spanmål höjdes till 5. Nu är det gifvet, att sedan 1860 priset å mjölk och smör eller ladugårdsprodukter i allmänhet stigit i betydlig mån. Ansåg man således 1860 fem tunnor spanmål vara en skälig ersättning för kofodret, så måste denna ersättning nu vara för liten. Jag har till följd häraf ingenting emot att en förhöjning i ersättningen sker.

Herr Sven Nilsson i Efveröd har velat stryka hela detta moment i folkskolestadgan. Derpå kan jag icke ingå, dels derför att jag anser detta stadgande principiellt riktigt, dels ock derför att på åtskilliga ställen i landet kofodret verkligen utgår in natura, på så sätt nemligen att kommunen öfverlemnadt till skolläraren en liten jordbit, till hvilken kommunen förvärfvat sig eganderätt. Så är förhållandet på ett par ställen inom mitt inspektionsdistrikt. Men på de flesta ställena utgår ersättning för kofodret i penningar. Församlingen har tre olika sätt, på hvilka hon kan utgöra kofodret. Hon kan antingen utgöra det in natura d. v. s. i hö och halm eller i jord eller också lemna ersättning i spanmål, eller kan hon slutligen lösa spanmålen efter medelmarkegångspris. Detta sist nämnda är det vanliga sättet för kofodrets utgörande och härigenom uppstår icke något trassel mellan skolläraren och församlingen, då den senare eger rätt att bestämma, på hvilketdera af nämnda tre sätt hon vill utgöra kofodret; och under de 25 år, som jag varit ledamot af domkapitlet och så länge som jag varit folkskoleinspektör, kan jag icke erinra mig, att tvister uti ifrågasvarande fall i Wexjö stift uppstått.

För min del får jag säga, att jag, beträffande sjelfva frågan och under förutsättning att Kammaren vill vidtaga någon förändring, slutar mig närmast till reservantens förslag, att ersättningen för kofodret måtte bestämmas till en kontant penningsumma. Orsaken dertill är, att kofodret numera mycket sällan utgöres i spanmål. Dessutom vet församlingen ofta icke, om spanmålen skall lösas efter årspris eller medelmarkegångspris, och i de uppgifter, som lemnas

för erhållande af bidrag från statsverket till skollärarens aflöning, upptaga somliga församlingar ersättningen för kofodret, beräknad efter årspris och andra efter medelmarkegångspris. Detta föranleder anmärkningar och mycket trassel. Jag för min del anser det rättast, att det bestämes en kontant penningesumma, som församlingen skall lemna i ersättning för kofodret, derest icke detta utgöres in natura. I öfrigt kan jag icke anse det vara lämpligt att uttrycka ersättningen för kofodret i hektoliter, ty befolkningen känner ännu icke det nya måttet, och det kommer att dröja mycket länge, innan den kan begagna sig ensamt af detta mått och icke behöfver vid sidan deraf äfven det gamla måttet. Ser man åter efter, hvad 12 hektoliter spanmål utgöra i gamla måttet, blir detta 45,852 kub.-fot och ett sådant inveckladt tal tror jag kommer att medföra ett trassel för folket, som jag tycker att man bör undvika.

För min del vill jag därför, under förutsättning att Kammaren finner lämpligt att företaga en förändring i det föreslagna syftet, yrka bifall till det af reservanten afgifna förslag.

Herr Mörtsell: Det synes mig, som om det i denna fråga hufvudsakligen låge vikt vid, hvem som eger att bestämma, om kofodret skall lemnas in natura eller på annat sätt. Enligt min åsigt tillkommer detta icke skolläraren, utan skolrådet, men just denna omständighet innebär ju en garanti för att icke skolläraren får för mycket. Ja, äfven om det vore i lag stadgadt, att, der kofodret icke utginge in natura, det skulle ersättas med t. ex. 300 kronor eller derutöver, så stode det alltid i skolrådets hand att, der det befundes lämpligt, lemna kofodret in natura. Vid sådant förhållande kan jag icke se någon fara uti att bifalla Utskottets förslag.

Att Utskottet föreslagit vederlagets beräkning i hektoliter, har sin grund deri, att, då spanmålen skall värderas efter markegångstaxan och i denna värdesättningen hädanefter kommer att göras efter det nya måttet, man ansett det vara beqvämare för skolrådet att uträkna spanmålens värde, då dess myckenhet redan förut är angifven i nämnda mått.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Ola Andersson i Burlöf: Jag får bekänna, att jag, likasom den förste talaren, icke gerna ser denna mängd af skrivelser uti en och samma sak, utan helst skulle vilja hafva dem förenade till ett helt för att åstadkomma en fullständig revision af folkskolestadgan, hvilket torde vara mer än väl behöfligt. Dervidlag synes det mig, som det vore mera förenligt både med det nya representationsskicket och med kommunal själfstyrelse, att vi borde ur folkskolestadgan utelemna allt, som rör folkskolelärares aflöning och tillsättande, byggande af skolhus och annat af kommunallags natur, och endast der bibehålla verkliga dithörande frågor. Med en revision i sådant syfte och med beaktande af annat, som är värdt rättelse, tror jag, att vi skola komma till ett bättre mål, än genom att aflåta den ena skrifvelsen efter den andra och sålunda oupphörligt lappa

*Angående
förhöjd ersätt-
ning åt skol-
lärare för
kofoder.
(Forts.)*

Angående
förhöjd ersätt-
ning åt skol-
lärare för
kofoder.
(Forts.)

på en sak, som i följd häraf slutligen kommer att förete ett fullständigt virrvarr.

Hvad nu de båda förslagen angår, såväl motionärens, som Utskottets, så medgifver jag gerna, att de innebära en förbättring i hittills varande förhållanden, nemligen i de flesta fall en löneförbättring, ehuru denna ingalunda berättigas af den motivering, som vare sig motionären eller Herr Abraham Rundbäck framställt. Ty det ena såväl som det andra, spanmålen såväl som kofodret, har stigit i pris. Men oaktadt jag, som sagdt, gerna medgifver att en förbättring här bör ega rum, måste jag dock säga, att Utskottets förslag lider af alla de fel, som vidlåda det nu gällande stadgandet. I detta hänseende vill jag först och främst påpeka, hurusom det i nämnda stadga heter, att åt skolläraren bör anskaffas sommarbete och vinterfoder för en ko eller ock, *der lokala eller andra förhållanden sådant förhindra*, minst värdet af fem tunnor spanmål lemnas. Staten bestämmer här för tvenne parter. Det synes mig som om båda borde hafva lika rätt; men hvem är det som afgör om lokala eller andra förhållanden lägga hinder i vägen? Af detta stadgande likasom utaf det af motionären föreslagna kan ej annat följa, än att det endast är den ena parten, nemligen församlingen, som eger bestämma, huruvida kofodret skall utgöras in natura eller ej. Detta är en oegentlighet, som jag, i likhet med den förste talaren, anser böra afhjelpas emedan den föder missnöje, och det rättaste sättet derför vore tvifvelsutant, att skollärarens kontanta lön bestämdes så högt, att i densamma inginge afven ett belopp, som motsvarade kofodrets värde. Det stode ju i alla fall, såsom hittills, kommunen fritt att med skolläraren öfverenskomma, om han skulle utfå t. ex. kofoder eller något annat in natura. Men det är dock härvid att märka, att ifall kofodrets värde inberäknades uti den kontanta lönen och denna således höjdes, skulle derigenom rubbas det nuvarande förhållandet emellan de belopp, hvarmed kommunen och staten bidraga till skollärarens kontanta aflöning, till hvilken staten nu lemnar i regeln två tredjedelar. Den af mig föreslagna förändringen i fråga om sättet för kofodrets utgörande kan således icke genomföras, utan att hänsyn afven toges till de bestämmelser, som gälla med afseende å nyssnämnda omständighet.

Vidare är det ett annat fel, som vidlåder såväl nuvarande lagstadgande i ämnet, som Utskottets föreliggande förslag, nemligen det att man icke vet, hvaraf kofodret skall bestå eller i huru stor myckenhet det skall lemnas, om det skall vara både hö och halm eller blott det förra. Nu är det föreslaget, att, om distriktet icke vill lemna detta, så skall detsamma betala *icke värdet af kofoder* utan värdet af *något annat*, nemligen säd, och jag kan icke medgifva, att detta är ett lämpligt stadgande. Skulle man betala något i penningar, så borde det väl vara värdet på det, som verkligen skall utgå, och då kunde man ju t. ex. ställa så, att markegångsdeputerade bestämde ett årligt pris just på detta, hvarefter man finge rätta sig. I detta afseende, och om detta kofoder skall behållas, anser jag emellertid den reservation, som blifvit afgifven, hafva ett väsentligt företräde. Det är onekligen bäst att bestämma en penningssumma,

hvarom icke vidare kan tvistas, emedan, såsom reservanten påpekat, det i många fall med vårt invecklade skattesystem kan blifva svårt att bestämma, i hvilket eller hvilka slag af spanmål ersättningen skall betalas. Kronotionden utgår nemligen i vissa trakter i två slags säd, i andra återigen i tre slags säd och proportionerna mellan de olika slagen af spanmål äro i de särskilda orterna mycket olika, så att nog kan ett sådant beräkningssätt gifva anledning till tvister.

*Angående
förhöjd ersätt-
ning åt skol-
lärare för-
kofoder.
(Forts.)*

Utskottet har bland motiven för sitt beslut anført, att dess ledamöter uti landtbruksskrifter läst, hurusom årliga netto-afkastningen af en ko kunde beräknas till 90 à 130 kronor. Jag kan likväl icke tänka mig, att detta kan vara annat än att med *netto* här menas *brutto*afkastningen, ty annars skulle ju äfven foderkostnaden först afdragas, och då är det ju orimligt att lägga nettoafkastningen till grund just för bestämmande af kofodrets värde. Dessutom bör man erinra sig, att i utfodringen för en ko ingår väl alltid något säd och då är väl denna beräkning ännu mera olämplig såsom motiv för det slut, hvartill Utskottet kommit.

Vidare talar Utskottet om, huru märkvärdigt olika priset på ett kofoder enligt erhållna uppgifter från olika delar af landet skulle inom de särskilda orterna vara, i det att detsamma enligt Utskottets uppgift varierar mellan 33 kronor, der det är lägst och 340 kronor, der det är högst. Jag vet icke, om Utskottet härvid har erhållit felaktiga eller mindre tillförlitliga uppgifter, men hemställer, huruvida icke Utskottet uppgjort en besynnerlig beräkning, då detsamma upptagit värdet af en kos afkastning till 90 och högst 130 kronor men derpå meddelar, att fodrets värde kan beräknas ända till 340 kronor. Jag tror därför, att de uppgifter Utskottet begagnat tillkommit på olämpligt sätt och att man måste känna förhållandena mera praktiskt för att deraf draga någon bestämd slutsats. Summan af saken är, att jag tror det vara bäst att densamma hvilat till dess vi kunna få en fullständig revision af hela folkskolestadgan. Om likväl Kammaren skall fatta något beslut om förändring i det hänseende, hvarom nu är fråga, får jag säga, att jag föredrager reservantens förslag framför Utskottets, emedan detsamma, såsom jag förut anført, är enklare och mera bestämdt samt icke kan komma att gifva anledning till så många tvister som det förslag Utskottet framlagt, men helst yrkar jag afslag å Utskottets hemställan.

Häruti förenade sig Herrar *Aug. Börjeson, L. J. Larsson* och *Pehr Ericsson*.

Herr J. O. Boström: Här har sagts, att, om jag tagit kändedom om denna frågas föregående behandling vid riksdagarne, så skulle min motion från första början hafva fått ett helt annat utseende. Men förhållandet är det, att just till följd af den kändedom jag tagit om hvad som vid riksdagen förevarit och med afseende härpå har min motion fått den lydelse den har.

Jag har med min motion, såsom af densamma äfvensom af Utskottets utlåtande framgår, icke åsyftat att frantaga folkskolelärarne den förmån de nu hafva, att, då församlingarne så för godt finna,

Angående
förhöjd ersätt-
ning åt skol-
lärare för
kofoder.
(Forts.)

få kofodret in natura, hvilken förmån på ganska många ställen i vårt land kan vara af stort värde.

Man har här invändt, att det nu lagstadgade ersättningsbeloppet för kofodret, eller 5 tunnor spanmål, icke skulle behöfva höjas för att motsvara kofodret, då det lemnas in natura. Jag tror dock icke att vi behöfva draga nödvändigheten af denna förhöjning i tvifvelsmål, då det ju är uppenbart att värdet af 5 tunnor spanmål icke kan i allmänhet anses uppväga ett kofoder, hvilket ju ock många församlingar uttryckligen medgifvit, och sjelfva vidgått, då de, såsom dels för Utskottet dels nu här uppgifvits, utgifva 100 kronor och derutöfver i ersättning för kofoder. Man har också påstått, att en mängd trakasserier skulle uppstå, om ersättningen för det till skolläraren utgående kofoder förhöjdes med t. ex. 50 procent. Jag kan icke förstå sambandet mellan orsak och verkan härvidlag eller huru ett förhöjdt ersättningsbelopp skulle framkalla trakasserier och jag ber att till bemötande af ett dylikt påstående få instämma i hvad vi nyss hörde från wexiöbanken yttras härvid. Jag tror mig icke heller kunna skäligen beskyllas för att framställa några gissningar, om jag nu påstår, att den förnämsta orsaken till alla trakasserier, som i detta hänseende egt rum, ligger deruti, att detta ersättningsbelopp varit för lågt, hvadan skollärarne å ena sidan ansett sig vara illa behandlade, då de fått emottaga den lagstadgade ersättningen i stället för kofodret in natura, men å andra sidan församlingarne ansett sig vara moraliskt förhindrade, om ock juridiskt berättigade att lemna ersättning så låg som den nu finnes stadgad.

Här har äfven yttrats, och det förvånar mig verkligen att ett sådant yttrande kunnat fällas af den ledamot af Kammaren, om hvilken jag tyckt mig finna att han visat det varmaste nit och intresse för både skolväsendet i allmänhet och äfven att våra skollärare skulle blifva försedde med sådana löneinkomster, att de utan allt för stora ekonomiska bekymmer skulle kunna uppfylla sitt mödosamma och ansvarsfulla kall, att det kunde vara tillräckligt om detta kofoder utginge i 40 lisp. hö och 40 lisp. halm.

Jag undrar dock, om icke detta vore detsamma som att sätta skollärarens ko på svältkur. Ty får icke en ko mer än 40 lisp. hö och 40 lisp. halm, så då blir hon bestämdt »stöld på svältkur». På många ställen utgår dock, efter hvad jag har mig bekant, detta kofoder i ett mer än dubbelt så stort foderquantum, i 140 à 160 lisp. hö och 80 à 100 lisp. halm.

Man har äfven invändt, att beräkningen af »nettobehållningen af en kos årsafkastning» enligt hvilken beräkning denna behållning skulle variera mellan 90—130 kronor, icke skulle hålla streck. Jag undrar dock, om icke denna beräkning får anses tillnärmelsevis riktig, ty annars skulle dessa landbruksakademier, sällskaper och hus-hållningssällskaper m. fl. vara klenförrättade, i hvilkas skrifter jag mångenstädes sett uppgifvas, att denna netto-afkastning beräknats variera mellan dessa båda förut nämnda summor.

Man har vidare sagt, att man borde vänta med denna lagförändring, till dess det stora förslaget om omorganisation af såväl undervisningsverket i allmänhet som deraf möjligen föranledda förändrin-

gar och förbättringar med afseende på skollärares löner förekommit och afgjorts. Men skulle man fatta ett sådant beslut, att vänta på den stora frågans afgörande förut, fruktar jag för, att man kunde härvid få tillämpa det gamla ordspråket: »medan gräset gror, dör kon». Jag anser, att man icke bör uppskjuta härmed, utan att man så snart som möjligt bör höja ersättningsbeloppet med 50 procent, hvilken förhöjning jag anser hafva alla skäl för sig.

Jag tror icke heller, att denna förhöjning i kofoderersättningen på något sätt skall motverka löneförhöjningen i allmänhet med afseende på skollärarnes inkomster, då sådan ifrågakommer, utan att den tvärtom skall till densamma medverka. Att för öfrigt beröfva församlingarne deras rättighet att då de så vilja lemna kofodret in natura och att i stället bestämma ett visst penningebelopp, t. ex. 100 kronor och stryka allt tal om kofoder och sommarbete, anser jag vara att betrakta nästan såsom ett våld mot de församlingar, för hvilka det kan vara förmånligare att lemna kofodret in natura. Det finnes nemligen ställen t. ex. i Norrland, der det såväl för skolläraren som för *församlingen* kan vara vida förmånligare att kofodret utgår »in natura».

Man har här äfven sagt, att det skulle vara vida fördelaktigare, om denna *ersättning* utginge i ett fixt penningebelopp t. ex. 100 kronor såsom reservanten föreslagit. Hufvudsaken af hvad jag med min motion afsett vore visserligen också i sjelfva verket dermed vunnen, men det oaktadt vågar jag anse det vara lämpligare, att ersättningen ställes i värdet af spanmål och icke i ett bestämdt penningebelopp.

Att denna ersättning skulle enligt lag kunna utgå i spanmål in natura, stadgas hvarken i nu gällande förordning, ej heller har jag med mitt förslag eller Utskottet i sin hemställan tänkt sig detta. Jag har med min motion åsyftat, att denna ersättning skulle hädanefter såsom hittills utgå i *värdet* af spanmål och orsaken dertill är att jag anser spanmålen värde icke vara så fluktuerande som penningens. Att ersättningen ändock i alla hänseenden skall utgå i kontanta penningar är ju klart, ehuru till beloppet varierande efter det pris spanmålen vid olika tider har på olika orter i landet.

Till detta resultat med min motions syfte kom jag ock, då jag tog i betraktande hvad såväl Första Kammarens Tillfälliga Utskott som åtskilliga inom denna Kammare yttrade vid 1877 års riksdag, nemligen »att kofodrets lösande med ett fixt penningebelopp, i följd af vårt lands stora utsträckning och deraf föranledda olikheter i många förhållanden, ej vore lämpligt» och i öfverensstämmelse dermed antog jag, att det skulle vara bättre att hafva ersättningen för kofodret bestämd att utgå i värde af ett visst quantum spanmål än i bestämdt penningebelopp.

Det var till följd deraf jag framkom med min motion, hvilken icke åsyftar något annat än en förhöjning i ersättningsbeloppet och jag förestälde mig, att detta skulle vara icke i strid mot utan i öfverensstämmelse med hvad i ett par andra fall stadgas i 1842 års folkskolestadga med afseende på skollärares löneförmåner. Der säges nemligen i mom. 1 af § 4: »lärare, hvilken efter under-

Angående
förhöjd ersätt-
ning åt skol-
lärare för
kofoder.
(Forts.)

Angående
förhöjd ersätt-
ning åt skol-
lärare för
kofoder.
(Forts.)

gången godkänd afgangsexamen från seminarium blifvit i föreskrifven ordning vid folkskolan anstald, åtnjute i årlig lön dels 8 tunnor spanmål in natura $\frac{1}{2}$ i råg och $\frac{1}{2}$ i det eller de andra sädeslag, i hvilka kronotonde inom orten utgår, dels ock penningar till så stort belopp, att hela lönen, inberäknadt spanmålsvärdet efter ortens markegång för året (Litt. A), uppgår till minst 500 riksdaler.

Vi hafva dessutom en annan bestämmelse i följande moment, som säger: »För skollärare, hvars tjänstgöring fortgår utöfver 8 månader af året skall lönen för hvarje öferskjutande månad ökas med två tunnor (12 kub.-fot 6 kor) spanmål af förenämnda sädeslag, hvaraf ena hälften utgöres in natura och andra hälften betalas i penningar efter länets markegång för året (Litt. A), dock ej till lägre belopp än tio riksdaler tunnan.»

Analogien eller conseqvensen med dessa stadganden förer ju derhän, att, då det blir fråga om ersättning för kofoder, bör den bestämmas icke uti ett fixt penningebelopp, utan i spanmåls värde, som är beroende af spanmålens årliga markegångspris.

Och långt ifrån att hafva blifvit öfvertygad af hvad föregående talare yttrat, har jag fast mera blifvit stärkt i min mening, äfven om jag med uttalande häraf löper fara att af någon kunna blifva beskyld för trångbröstade åsigter och att icke kunna förstå att läsa svenska.

Jag vågar fortfarande tro, att jag haft skäl för min framställning i denna fråga till Riksdagen — skäl grundade på rättvisa och full öfverensstämmelse med förefintliga lagstadganden och allmänt erkända förhållanden — och jag styrkes i denna tro deraf, att Utskottet biträdt min åsigt, efter att hafva grundligt öfvervägt och satt sig in i frågan. Jag slutar derfore med att yrka bifall till hvad Utskottet föreslagit.

Herr Carl Ifvarsson: Jag är hufvudsakligen förekommen af Herr Ola Andersson, och instämmer med honom. Jag vill endast särskildt fästa uppmärksamheten å det förhållandet, att åtskilliga vid denna riksdag väcka motioner, hvilka afse ganska genomgripande förändringar i vårt undervisningsväsende så väl hvad beträffar folkskolan och elementarläroverket som universiteten, äro under behandling af samma tillfälliga Utskott, som handlagt denna fråga.

Då så är fallet, anser jag det vara olämpligt att med smärre förändringar gå den stora reformen i förväg. Sedan man blifvit ense om ordnandet af undervisningen i sin helhet, då kan det vara tid att börja tala om ordnandet af aflöningen. Ty detta bör naturligtvis lämpligast ske, sedan lärarnes arbete blifvit bestämdt, hvar emot man genom att på förhand, såsom Utskottet föreslagit, göra framställning uti icke mindre än trenne särskilda, men jemförelsevis obetydliga frågor, likasom uttalar ett afslag å den stora frågans lösning.

Det är af detta principiella skäl, som jag yrkar afslag å Utskottets förslag.

Herr Granlund: Då jag såväl i motionärens som Utskottets förslag icke kan se annat än en förbättring uti folkskolelärnarnes ställning och på samma gång en förbättring rörande sättet om bestämmandet huru kofodret skall utgöras eller ersättas, ber jag att få instämma uti Utskottets förslag. Mine Herrar! den ena riksdagen efter den andra framläggas förslag om höjande af fordringarne på folkskolelärnarnes undervisningsskyldighet. Sålunda hafva vi nu sett, huru man velat göra dem till slöjdlärare. De skola för öfrigt vara trädgårdsmästare, gymnastiklärare, ritlärare utom alla andra undervisningsskyldigheter. Men när det blir fråga om att nu något obetydligt förbättra deras löneförmåner, då höjas, emot all förmodan, röster deremot.

*Angående
förhöjd ersätt-
ning åt skol-
lärare för
kofoder.
(Forts.)*

Man har sagt, att det förestår en betydlig omreglering af folkskolelärnarnes löneförhållanden. Nå väl, kan väl den ringa förändring, som nu är ifrågasatt, hindra denna reglerings genomförande. Jag tror det ej. Säkert är emellertid, att denna förändring i fråga om sättet, huru kofodret skall lemnas, skall förekomma en mängd tvister emellan skollärarne och församlingarne. Då jag således icke kan finna annat, än att den föreslagna förändringen komme att medföra en icke obetydlig förbättring uti de nuvarande förhållandena och detta från såväl församlingarnes som folkskolelärnarnes synpunkt, ber jag att få yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Jöns Rundbäck: Jag får vördsamt hemställa till Kammararen, huruvida den icke ville bifalla reservantens förslag. Detta synes mig vara både enklare och tydligare, och på samma gång mera egnadt att förekomma såväl de tvister uti ifrågavarande hänseende, som mellan skollärarne och församlingarne kunna uppstå, som den missbelåtenhet, som under nuvarande förhållanden med skäl kan göra sig gällande hos skollärarne med afseende å det vederlag, som dem lemnas för kofoder, då detta icke utgår in natura. Jag har icke hört någon inom denna Kammare bestrida, att det vederlag, som nu lemnas för kofodret, icke på långt när motsvarar dess verkliga värde, och förhållandet är i allmänhet, att kofodret högst sällan lemnas in natura, utan på annat sätt, så att hvad som borde vara regel är numera undantag och tvärtom. Hvad särskildt min hemtrakt beträffar, så erhålla skollärarne inom de flesta församlingar 100 kronor och derutöfver i vederlag, ehuru det äfven finnes en och annan församling, der vederlaget utgår med fem tunnor spannmål. Då nu lagen stadgar, att skolläraren eger rätt till kofoder eller ock till vederlag derför, men man allmänt är ense om, att detta vederlag, sådant det för närvarande är bestämdt, är för litet, så frågar jag, om det kan vara riktigt att ett sådant stadgande får kvarstå.

Beträffande hvad här har talats om folkskolestadgans omarbetning, så vet jag icke hvad denna har att göra med den lilla förändring, som nu är föreslagen. Folkskolestadgan sönderfaller i två delar, af hvilka den ena rör undervisningen och den andra lärnarnes aflöning.

Angående
förhöjd ersätt-
ning åt skol-
lärare för
kofoder.
(Forts.)

Här hafva förslag varit väckta om storartade reformer genom ändring och omarbetning af folkskolestadgan i hvad som rörer undervisningen. Men de hafva hittills icke gått och jag tror ej heller att de skola komma att gå. Skall då skollärarens aflöning bero derpå och kan det vara rätt, att han blir förlustig det, som honom med rätta tillkommer.

Man har äfven anmärkt, att denna fråga icke bort behandlas af ett tillfälligt utskott, utan att det tillhört Lag-Utskottet att handlägga densamma; men då hade nog Utskottet lemnat densamma tillbaka med förklarande, att det icke ligger inom Lag-Utskottets befogenhet att behandla skattefrågor. Mine Herrar, jag minnes mycket väl, huru på 1860-talet — jag tror det var 1862 — blott ett enda ord i skolstadgan ändrades. Då der förut stod, att skolläraren *bör* hafva 400 kronor i lön, satte man nu dit, att han *skall* hafva detta belopp. Detta gjorde, att skolläraren verkligen fick sina 400 kronor. Förut funnos många församlingar, som icke betalade honom så mycket, utan sade: »detta är visserligen hvad han *bör* hafva, men en annan sak är hvad han *skall* hafva». Skulle man då verkligen, för att få en rättelse härutinnan, hafva sagt: »detta ord får stå kvar, till dess ändringar i folkskolestadgan och i folkskoleväsendet med allt hvad dertill hörer blifvit åvägabragta.» Detta tror jag hade varit för mycket begärdt.

Vidare ber jag få påpeka något som herrarne väl känna och hvad en talare på grennabänken äfven nyss nämnde — inom hvilken mängd af olika områden man vill använda skolläraren, samt att fordringarne på honom nu mera ställas ganska högt mot hvad de varit förr. För ett par år sedan bestämdes till exempel, att den kurs, skolläraren skall genomgå vid seminarium, skulle förlängas med ett år och de fleste få derpå använda en tid af 5 à 6 år. Men oafsedt detta och äfven om de skulle få gå på seminariet i 10, ja 20 år, så skall dock kejsaren hafva hvad kejsaren tillhör. Låt oss därför skrifva lagen så, att hvar och en får hvad som är hans rättighet att erhålla. Jag tror, att vi mycket väl kunna göra detta och att sådant hvarken skall förhindra eller befrämja några reformer, hvilka, så vidt jag kan se, icke på minsta sätt hafva med denna sak att göra.

Jag ber därför, på det att dessa tvister en gång må upphöra och på det rättvisa må blifva rådande i denna sak, att Kammaren måtte bifalla hvad här föreslagits, och jag tror, att reservantens förslag för det närvarande är det allra bästa. För framtida fall, då fråga blir om de stora reformernas genomförande och om större löner åt skollärarne, torde äfven andra bestämmelser i afseende på kofodret blifva gällande, men icke lär man kunna taga bort det utan någon ersättning.

Jag yrkar bifall till reservantens förslag.

Herr Hedin: Eftersom jag ser, att den ledamot af Kammaren, hvilken nyss fann för godt att begagna ordet, då jag i behörig ordning hade fått det, nu har gått ut, så vågar jag begagna mig af

den erhållna rättigheten; i annat fall skulle jag hafva nödgats afstå derifrån.

Jag kan mycket väl förklara, att de finnas, som vilja afslå Utskottets föreliggande förslag, därför att de anse detsamma icke vara i sak lämpligt. Deremot är det mig omöjligt att fatta den tankegång, som dikterat representantens på hallandsbänken nyss afgifna yttrande. Han erinrade, att till det Utskott, som afgifvit detta förslag, blifvit remitterade motioner af ganska genomgripande beskaffenhet beträffande åtskilliga undervisningsärenden och han ville icke, att man genom beslut och hemställanden till regeringen i åtskilliga jernförelsevis underordnade saker skulle hindra lösningen af de stora frågorna. I afseende härpå ber jag få nämna, att Utskottets ledamöter för sin del icke varit i stånd att upptäcka något det allra ringaste samband mellan å ena sidan embetsexamina vid universiteten och eftermiddagsläsningen i skolorna, mellan å ena sidan latinstudiet och å andra sidan kofodret. Skall man göra en kompromiss, i hvilken man sammanbringa alla dessa frågor, då är det icke omöjligt, att den i hög grad kommer att taga lofven af den berömda kompromissen af år 1873.

*Angående
förhöjd ersätt-
ning åt skol-
lärare för
kofoder.
(Forts.)*

Herr Carl Ifvarsson: Jag ber att få erinra den talare, som sist hade ordet, att jag icke satt i fråga, att kofodret och latinläsningen skulle sammanblandas med hvarandra; men då fråga är om att ordna undervisningsväsendet såväl i hvad som rör folk- och elementarskolor som till och med universiteten, så har jag tänkt mig, att dessa motioner skulle behandlas i ett sammanhang, och att, när dessa frågor blifvit afgjorda, det först då vore tid att se till, huru man skulle ordna aflöningsförhållandena. Ty dessa böra ordnas efter undervisningsskyldigheten och de fordringar, man ställer på lärarne. I så fall tror jag, att alla undervisningsfrågor hafva ett visst sammanhang och anser, att vi äfven i afseende på aflöningen må iakttaga den försigtigheten att icke på förhand laborera med löneförändringar, under förutsättning att vi verkligen vilja hafva några reformer i undervisningsväsendet.

Öfverläggningen förklarades slutad. Herr vice Talmannen upp- tog de yrkanden, som blifvit gjorda, samt gaf, i enlighet med dem, propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan, dels på antagande af det förslag Herr Anders Fr. Pettersson i sin hithörande reservation framställt, dels jemväl på afslag å Utskottets hemställan; och fann Herr vice Talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den sistnämnda meningen. Votering blef begärd samt anställdes — sedan till kontraposition antagits yrkandet på bifall till reservantens förslag — enligt en nu uppsatt och godkänd omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som afslår hvad Andra Kammarens första Tillfälliga Utskott hemställt i dess utlåtande N:o 4 (i samlingen N:o 13),

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har Kammaren bifallit Herr A. F. Petterssons vid förevarande utlåtande fogade reservation.

Röstsedlarne sammanräknades och visade 101 ja mot 55 nej, i följd hvaraf Utskottets hemställan afslagits.

§ 5.

Om undervisning i naturalhistoria i B-liniens högsta klass.

Förekom till afgörande Andra Kammarens första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 5 (i samlingen N:o 14), med anledning af väckt förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande undervisning i naturalhistoria i B-liniens högsta klass.

Herr S. Axell hade i motionen N:o 144 föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida ej undervisning i naturalhistoria kunde och borde meddelas i B-liniens sjunde klass.

Utskottet hade hemställt, »att Andra Kammaren behagade för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att Kongl. Maj:t täcktes förordna, att undervisning i naturalhistoria skall meddelas i B-liniens sjunde klass.»

Enligt anteckning å utlåtandet, var reservation mot nämnda hemställan inom Utskottet anmäld af Herrar *Hedin* och *Axell*, som ansett Utskottets förslag böra lyda sålunda:

»att Andra Kammaren behagade för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller att Kongl. Maj:t, till verkställighet af Kongl. Maj:ts år 1873 Riksdagen meddelade och af Riksdagen godkända förslag, täcktes förordna, att undervisning i naturalhistoria skall meddelas i B-liniens sjunde klass.»

Sedan föredragning skett af detta ärende, yttrade

Herr Gilljam: Då den ärade motionären denna gång inskränkt sina fordringar ganska mycket i jemförelse med förra året och hans nu framställda begäran i och för sig kan anses befogad och jemförelsevis lätt att uppfylla, vill jag icke framställa något bestämdt yrkande. Endast så mycket vill jag dock nämna, att, om Andra Kammaren tror, att den genom antagande af denna motion bereder undervisningen i sin helhet någon nämnvärd fördel, så är detta, åtminstone efter min öfvertygelse, ett misstag. Ty hvad som gifves det ena ämnet, måste tagas från ett annat. Utskottet har exempelvis nämnt: »välskrifning och teckning». Jag vill i förbigående anmärka, att detta uttryck är mera korrekt än upplysande, ty natur-

ligtvis förekommer icke välskrifning utan blott teckning såsom undervisningsämne i öfversta klasserna. Det är således från teckning, som tiden skulle tagas. Det skulle då icke förvåna mig, om någon ledamot af denna Kammare, som hyste den åsigt, att teckningsundervisningen utgör en vigtig beståndsdel i ungdomens uppfostran, nästa riksdag komme med en framställning om Kammarens medverkan att åt teckningsundervisningen rädda åtminstone hvad detta ämne en gång fått, på det att det icke måtte blifva för mycket lidande. Och så kunde man sedermera få fortsätta kompassen rundt. Jag skulle äfven kunna anföra ett annat argument, som begagnats mycket under den nyss slutade diskussionen, nemligen att, när det är fråga om stora genomgripande förslag till förändringar i någon riktning, man icke bör komma med framställningar om sådana små partiella reformer som den nu föreslagna. Men jag är icke fullt säker på, att Kammaren anser, att denna i min tanke mycket rigtiga princip har full tillämpning äfven uti ifrågavarande hänseende.

Jag vill slutligen tillägga, att den skollag, enligt hvilken teckning nu, i likhet med hvad förut varit förhållandet, förekommer i öfre klasserna af B-linien, ännu icke hunnit tillämpas fullt ett år. Detta är ett ytterligare skäl, hvarför jag icke anser mig kunna med någon synnerlig tillfredsställelse helsa den föreslagna förändringens genomförande. Men, som sagdt, jag vill icke framställa något bestämdt yrkande.

Herr Rundgren: Då jag yrkar afslag på såväl Utskottets betänkande som reservationen, anser jag mig böra förutskicka den anmärkningen, att det ingalunda sker af någon obenägenhet från min sida för naturvetenskapens studium, hvaråt jag gifver fullt erkännande. Om försäkringar i sådant hänseende icke kunna hafva särdeles mycket att betyda, vill jag styrka mitt påstående genom att visa, huru jag tillvägagått vid mina egna barns uppfostran. Af mina fyra söner har jag låtit tre gå den reala linien. Mitt uppträdande emot förslaget sker således alls icke ur synpunkten att vara en blind förfäktare af de gamla språken, hvilkas värde för bildningen jag dock till fullo uppskattar.

Trenne skäl hafva föranledt mig att göra det yrkande jag nyss framställt. Det första är, att vi den 1 November 1878 fingo en ny stadga för de allmänna elementarläroverken och samma dag jemväl en nådig kungörelse angående ändring i stadgarne för afgangsexamen. Att, då ännu icke fullt två år förflutit sedan dessa anordningar vidtogos, ingå till Kongl. Maj:t med begäran om ändring, synes mig icke bidraga till den stadga och det lugn, som man i afseende på undervisningen utan tvifvel har rätt att fordra.

Det andra skälet är, att i en detaljfråga sådan som denna det ju omöjligen kan ligga någon synnerlig vikt vid hvad Riksdagen kommer att besluta. Det är nemligen klart, att man måste hafva en mycket noggrann kännedom om förhållandet mellan de särskilda delarne af undervisningen för att fullt klart fatta och inse, huruvida det kan vara gagneligt att i B-liniens sjunde klass införa naturalhistorien

Om undervisning i naturalhistoria i B-liniens högsta klass.
(Forts.)

Om undervisning i naturalhistoria i B-liniens högsta klass.
(Forts.)

såsom läroämne. Jag anser det således alldeles icke ega någon vigt, om ett uttalande härutinnan skulle ske från Riksdagens sida. Här har visserligen blifvit sagdt, att Kongl. Maj:t sjelf vid 1873 års riksdag afgifvit förslag i nu föreslaget syfte; men då Kongl. Maj:t år 1878, med frångående af sin förra åsigt i skolstadgan, infört den bestämmeelse, hvilken man nu söker att ändra, så måste väl detta hän-tyda på, att Kongl. Maj:t funnit starka grunder för denna sin åtgärd.

För det tredje vill jag anmärka, att, ehuru jag för min del aldrig kunnat finna något berättigande uti det myckna talet om öfveransträngning i skolorna, jag dock anser mig böra uttala min öfvertygelse, att, om på något stadium af undervisningen öfveransträngning eger rum, så är det utan tvifvel vid genomgåendet af den sjunde klassen, isynnerhet densammas högre afdelning. Det är nemligen klart och tydligt, att, då ynglingen, för att bereda sig till maturitets-examen, måste göra sig reda för allt hvad han under skoltiden inhemtat, så kan det icke gerna undvikas, att i synnerhet under den sista terminen, om icke en direkt öfveransträngning, åtminstone en betydlig ansträngning måste ske. Att vid sådant förhållande nu tillägga ett nytt ämne — ty klart är, i den händelse Kongl. Maj:t skulle komma att tillägga naturalhistoriens studium på sjunde klassens B-linie, så måste detta ämne jemväl ingå i maturitetsexamen — är icke någon obetydlighet. När man nu besinnar, att å denna linie, enligt 1878 års kungörelse, uti maturitetsexamen ingå följande ämnen, nemligen: kristendom, latinska, engelska och franska språken, matematik och fysik, historia och geografi samt filosofisk propedeutik, så måste man bekänna, att i detta ligger en tablå öfver en så vidt möjligt är fullständig elementarbildning, som för censorerne skall framläggas. Naturvetenskaperna äro icke heller här uteslutna, ehuru de representeras af endast ett ämne, nemligen fysik.

Nu vill man emellertid der jemväl införa ett ämne, som enligt nu gällande stadga bör upphöra att läsas i sjette klassen. Såsom bekant är läses i de fem första klasserna naturlära under tvenne timmar i veckan; med femte klassen upphör läsningen af naturläran och i stället inträda i sjette klassens båda afdelningar undervisning i naturalhistoria och fysik under tvenne timmar i veckan. Med sjette klassen upphör återigen naturalhistoriens studium och fysiken blir den enda del af naturvetenskaperna, som i sjunde klassen representeras. Mig synes, att med detta gradvisa inskränkande af naturvetenskapernas studium det rätta måttet är vunnet. Det är en stor grundsats, som uttalats dermed, att hvarje lärjunge måste inhemta så mycket insigter i naturvetenskaperna, att han i de fem lägsta klasserna hinner genomgå den egentliga s. k. naturläran, men derefter i den sjette klassen, då han kan antagas hafva hunnit till högre mognad, kommer undervisningen att börja i den egentliga naturalhistorien, och slutligen, på det att han må kunna något djupare tränga in i någon del af naturvetenskaperna, så fortsättes i den sjunde klassen med studium af fysiken allena, under det att såväl naturläran som naturhistorien såsom läroämnen der bortfallit. Att vid sådant förhållande nu ingå till Kongl. Maj:t med begäran om upptagande å nyo af ett gammalt ämne äfven i den sjunde

klassen, finner jag för min del vara olämpligt och kan därför icke understödja förslaget. Anser man här inom denna Kammare -- och en nyligen anställd votering har derom burit vittnesbörd -- betänkligt att i folkskolelärareseminarierna införa såsom särskildt läroämne någonting så praktiskt som undervisning i slöjd, der det ju icke kommer an på tankeansträngning eller att vara stillasittande, utan tvärt om på en rekreerande kroppsrörelse, månne man då icke äfven bör konsekvent erkänna, att tillkomsten af ett nytt ämne, sådant som naturalhistorien, i elementarläroverkens sjunde klass, skall leda till en ansträngning som åtminstone icke är gagnelig?

På dessa skäl, till hvilka kunde läggas åtskilliga andra, kan jag icke bifalla Utskottets hemställan, utan yrkar afslag derå.

Herr Linder: Som Kammarens ledamöter väl veta, äro undervisningslinierna vid våra allmänna läroverk så fördelade, att den ena linien, benämnd *reallinien*, omfattar endast sådana ämnen, som qualificera personer att i medborgerliga lifvet egna sig åt värf, der icke s. k. klassisk bildning ovilkorligen behöfves, den andra linien eller den s. k. latinlinien är fördelad i två underafdelningar, nemligen A-linien och B-linien. Den förra omfattar sådana ämnen, som tillhöra en elementarbildning, i hvilken klassiska språk ingrediera. Midt emellan denna A-linie, som jag ville kalla den klassiska bildningslinien och den reala linien, står den s. k. B-linien, hvilken innefattar från den klassiska linien latinet och från den reala linien, så långt omständigheterna medgifva, de i undervisningen å denna linie ingående ämnen. Men då B-linien sålunda är att anse såsom en half reallinie, så följer deraf äfven, såsom mig synes, med nödvändighet, att den grundsatsen vid den nya undervisningslagstiftningens genomförande i skollagen borde hafva fullföljts, att naturvetenskapernas studium icke skulle begränsats, utan fortgått ända till dess undervisningen med afgangsexamen avslutades. Följaktligen anser jag för min del det vara ett fel i nu gällande skollag att B-liniens öfversta klass blifvit beröfvad studiet af naturalhistorien. Jag skulle således, om icke vid denna riksdag hade förelegat något annat önskningsmål från Riksdagens sida rörande den allmänna undervisningen, icke hafva tvekat att tillstyrka bifall till förevarande motion. Då, såsom bekant är, vi vid denna riksdag snart torde få att behandla förslag till ändring af hela systemet för den allmänna undervisningen, förslag af den omfattning och genomgripande beskaffenhet, att behandlingen af dem i alla händelser skulle komma att omfatta äfven föreliggande fråga, hvilken i själfva verket är blott en detaljfråga, så skulle jag för min del, under förmodan att Riksdagen komme att lemna sitt bifall till hvad som i det hänseendet är föreslaget eller kommer att på grund af det föreslagna af vederbörande utskott tillstyrkas, vilja att man låte med denna fråga anstå, till dess frågan i sin helhet kan blifva föremål för behandling. Men då jag icke känner det resultat, hvartill det Utskott, som fått till behandling mottaga förslagen om omorganisation af våra allmänna läroverk, kommit eller hvad det kan komma att yttra och föreslå och ännu mindre hvad Kammaren kommer att rörande dessa

Om undervisning i naturalhistoria i B-liniens högsta klass.
(Forts.)

Om undervisning i naturalhistoria i B-liniens högsta klass.
(Forts.)

frågor besluta, så är jag stäld i den positionen, att jag icke nu har något att yrka. Jag vill derföre blott gifva tillkänna att jag anser B-linien böra så ordnas, att undervisningen i naturalhistoria fullföljes ända till och med det sista läsåret. Detta är den bjudande grundsatsen i afseende på undervisningens behöriga ordnande. Man säger visserligen, att denna grundsats icke kan genomföras. Men den måste kunna genomföras; ty för att i detalj genomföra en uttalad undervisningsprincip erfordras endast tillräcklig pedagogisk fackerfarenhet och fackskicklighet. För ett sådant genomförande i nu ifrågavarande hänseende vill jag således icke se några svårigheter hvarken i förevändningen om öfveransträngningen eller i något annat. Men då, såsom jag redan sagt, det är möjligt, att denna lilla detaljfråga kan komma i kollision med den stora frågan om omorganisation af läroverken, som vid denna riksdag förekommer till behandling, så har jag nu blott velat till protokollet yttra min mening, men afstår från att göra något yrkande i den ena eller andra riktningen.

Herr Hedin: Den förste talaren, som hade ordet i denna fråga, anmärkte mot Utskottets förslag, som vill bereda ökad undervisningstid i naturalhistoria i B-liniens sjunde klass, att detta icke kunde ske utan på bekostnad af undervisningen i andra ämnen. Han erinrade ock derom, att Utskottet exempelvis anvisat välskrifning och teckning såsom de ämnen, i hvilka undervisningstiden kunde inskränkas, samt förutsatte såsom möjligt, att vid en annan riksdag någon varm vän af ritning kunde väcka motion om utvidgning af de för detta ämne anslagna lärotimmar, hvarigenom vi kunde komma att gå en kretsgång och aldrig komma till något slut. I afseende härå ber jag blott få erinra den ärade talaren om hvad han naturligtvis mycket väl känner och som Utskottet på 6:te sidan af sitt betänkande påpekat eller att åt välskrifning och teckning i B-liniens 6:te och 7:de klasser är anvisad så riklig tid, att det knappast kan väcka några betänkligheter att något inskränka denna tid för att se naturalhistorien till godo.

Den andre talaren i ordningen har uttryckt betänkligheter mot att nu så snart efter utfärdande af 1878 års skolstadga inkomma till Kongl. Maj:t med begäran om en förändring i samma stadga. Men det förhåller sig med den saken så — och derpå ber jag att få fästa Kammarrens ärade ledamöters särskilda uppmärksamhet — att, om Kongl. Maj:t vid utfärdande af 1878 års läroverksstadga blott hade iakttagit hvad Kongl. Maj:t med Riksdagen beslutat i nu ifrågavarande hänseende, så hade Kongl. Maj:t undsluppit att blifva besvärade med en skrifvelse, gående ut på att Kongl. Maj:t täcktes upprätthålla ett hans eget och Riksdagens gemensamma beslut. År 1873 — sade den andre talaren i ordningen — afgaf Kongl. Maj:t visserligen till Riksdagen ett förslag i öfverensstämmelse med hvad Utskottet nu tillstyrkt, men då Kongl. Maj:t år 1878 sjelf afvek från det förslaget, måste man antaga, att detta skett på goda grunder. Jag anser mig på goda grunder kunna antaga, att Kammarren deremot icke vill afvika från sitt i fjor fattade beslut eller

från 1873 års riksdagsbeslut. Med anledning af hvad han vidare anförde derom, att genom införande af ett nytt ämne i maturitets-examen lärjungarne i B-liniens högsta klass komme att alltför mycket betungas, vill jag — för att icke onödigtvis upptaga tiden — endast hänvisa till de betraktelser härom, som återfinnas i Utskottets betänkande, och hvilka jag för min del anser tillräckliga för att häfva de betänkligheter i den rigtningen, som göra sig gällande mot hvad Utskottet hemställt.

Att man, såsom den tredje talaren antydde, möjligen borde låta anstå med partiella förändringar, då mera genomgripande förslag äro å bane, synes mig icke heller vara någon väsentlig invändning mot nu föredragna förslag, då, hvad denna förändring beträffar, det icke lär vara tvifvelaktigt, att huru stor omorganisation än kommer att ske, samma yrkande då kommer att göra sig gällande, nemligen att naturalhistoriens studium skall fortsättas till skolans slut på den linie, som kommer att motsvara den nuvarande B-linien, och då vidare, om man skall vänta icke blott, tills Riksdagen för sin del antagit grunderna för en förändrad organisation, utan äfven tills denna organisation blifvit fullständigt genomförd, man skulle komma att få vänta mycket länge och följaktligen ganska länge beröfva lärjungarne i nuvarande B-linien fördelen af att erhålla undervisning i naturalhistoria i högsta afdelningarne. Det har ju åtgått 7 år för verkställighet af 1873 års beslut.

För närvarande inskränker jag mig att anhålla om bifall till Utskottets förslag och gör icke något yrkande om bifall till reservationen, hvilkens andemening torde vara fullt klar för Kammarens ledamöter, utan att jag ingår i någon analys af densamma.

Herr Ola Andersson i Burlöf: Jag vill gerna medgifva att jag på detta område af undervisningsväsendet är ganska litet hemmastadd och vill derfor icke tvista om, hvilka ämnen böra i den ena eller andra klassen läsas. Jag medger också, att jag tror motionären och Utskottet hafva rätt deri, att om den nuvarande organisationen af elementarläroverken skall bibehållas och således 7:de klassen fortfarande finnas vid våra elementarläroverk, borde denna förändring kanske ske och följaktligen Riksdagen fatta beslut i den rigtning, motionären och Utskottet angifvit, och framför allt medgifver jag att det öfverensstämmer med hvad Riksdagen en gång godkänt. Men då jag för min del hyser den öfvertygelsen, att från våra elementarläroverk böra borttagas icke blott den nedersta klassen, såsom egentligen tillhörande folkskolestadiet och hufvudsakligen af nytta för städernas barn, som dock hellre borde inhemta samma kunskapsmått i folkskolan, utan äfven den öfversta klassen, emedan jag tror det icke vara nyttigt att, såsom nu sker, mängden vid så hög ålder sitter på skolbänken, då han hellre borde på egen hand fortsätta sina studier. Då nu dertill kommer, att förslag om en större omorganisation, som jag icke nu vill tillåta mig — eller kan i sin helhet — bedöma, nu är å bane, så bör man väl icke genom ett beslut i denna detaljfråga binda fast det närvarande. Utgår

Om undervisning i naturalhistoria i B-liniens högsta klass.
(Forts.)

jag från den uppfattning, att en större eller mindre förändring bör ega rum, är ju gifvet, att jag icke kan vara med om ett beslut, som, huru man än må se saken, i sjelfva verket ändå måste anses innebära, att det gamla bör förblifva oförändradt, efter som ju skrifvelsen talar om 7:de klassens B-linie.

Detta är skälet hvarför jag kommer till samma mål, hvartill en föregående talare på annan väg kommit, eller att yrka afslag å Utskottets betänkande.

Herr Dahl: När man ser framför sig en föredragningslista för Andra Kammaren, så lång som den närvarande, måste hvarje talare anse för sin skyldighet att yttra sig så kort som möjligt. Jag skall därför inskränka mig till att säga, att jag för min del anser skälen i Utskottets betänkande så tillfyllestgörande, att ingenting behöfver tilläggas till Utskottets motivering. För mig är ostridigt, att det af motionären framställda yrkandet står i fullaste öfverensstämmelse med hvad Riksdagen en gång beslutat, i enlighet med Kongl. Maj:ts framlagda förslag, hvilket beslut sedermera aldrig blifvit af Riksdagen frånträdt. Af rent pedagogiska skäl skulle jag dessutom anse det godt, om de lärjungar, som egna sig åt matematiskt naturvetenskapliga studier, kunde få egna sig deråt inom hela läroverket. Åt välskrifning och teckning kan man ju icke tillmäta större betydelse på den ena än på den andra linien, och dessa öfningsämnen torde kunna på B-linien, synes det mig, gerna få ge rum åt studiet af naturalhistorien. Det är sant, att man då skulle få ännu ett ämne på B-linien i maturitetsexamen; men detta synes mig icke något betyda, då man besinnar, att det språkliga arbetet är på B-linien så mycket lättare än på A-linien.

Jag för min del yrkar således bifall till Utskottets förslag.

Herr Hedin: Med anledning af en talares på skånebänken yttrande rörande den nu ifrågavarande reformens sammanbindande med inskränkning af elementarläroverkens klassantal, vill jag erinra att ett bifall till nu ifrågavarande förslag ingalunda innebär något in-segel derpå, att det är Kammarens önskan att bibehålla elementarläroverken så fullständiga som för närvarande är förhållandet. Det är ju tydligt att, då här förutsattes en partiel reform, måste man utgå från det närvarande faktiska och bestående. Han nämnde också i förbigående, att den lägsta klassen af elementarskolorna icke vore annat än en folkskoleklass för en del af stadsbarnen. På samma gång jag anser, att nedersta klassen i elementarläroverken kan och bör indragas, ber jag dock få anmärka, att hans påstående icke är korrekt, utan att tvärtom de lägre klasserna af elementarläroverken ofta äro starkt befolkade af barn från landsbygden. Dessutom ber jag att få återkomma till hvad jag redan sagt, att om vi vilja kombinera alla möjliga stora och små reformer med hvarandra, komma vi att taga oss vatten öfver hufvudet; vi blifva då ur stånd att uträtta någonting, resultatet af våra sträfvan den blir rent negativt, en nihilism i skolfrågorna, lika klar och tydlig som nihilismen i försvarsfrågan.

Herr Gilljam: Jag skall be att med anledning af diskussionen få göra några erinringar.

Den siste talaren sade, att välskrifning och teckning hade en rundlig tid sig anslagen i den ifrågavarande klassen. Verkliga förhållandet är, att denna tid utgöres af blott två timmar i veckan, hvilka bruka nu vanligen delas på två lektioner, en timme på vardera. På många ställen har dock en ritlektion på en timme ansetts för kort; och man har derföre ofta satt i fråga, att båda timmarne helst borde slås ihop till en enda lektion, för att lärjungarne sålunda skulle bättre medhinna att under lektionen utträtta ett verkligt arbete. Vidare erinrade samme talare, att det dröjt från år 1873 till år 1880 att få de först nämnda år beslutade ändringarna genomförda. Jag är öfvertygad om, att han nog *menade* riktigt, men då hans yttrande förekom i ett sådant sammanhang, att det kan gifva anledning till missförstånd för dem, som icke äro med sakens detaljer fullt förtrogne, skall jag be att få upplysa, att 1873 års cirkulär, liksom de dermed sammanhängande af 1875 och 1877, tillämpats utan minsta uppehåll, men att de på grund af sakens natur blott efter hand kunnat undantränga den gamla anordningen, som först med innevarande läseårs slut upphör. Först i Juni 1881 skall den nya ordningen hafva hunnit *en gång* tillämpas och detta skulle icke ens hafva inträffat förr än i Juni 1882, om ej cirkuläret af 1873 genast blifvit tillämpadt ej blott i första, utan jemväl i andra klassen. Det är nemligen att märka, att hvarje förändring i läroverkens undervisningsplan — jag begagnar tillfället att erinra Andra Kammaren derom — kräfver i regeln en tid af nio år för att blifva genomförd, en fullt giltig anledning, synes det mig, att icke allt för ofta företaga ändringar i skollagstiftningen.

Om undervisning i naturalhistoria i B-liniens högsta klass.
(Forts.)

Herr Axell: Min läkares bud hindrar mig att taga den del i diskussionen, hvartill jag annars skulle vara både villig och skyldig. Jag ber blott att i korthet få uttala min ledsnad deröfver, att det ser ut, som om de stora reformförslagen skulle slå ihjel de små; åtminstone tyckes det som vore detta Kammarens mening, att döma efter hvad som nyss passerat. Detta vore i min tanke olyckligt, ty derigenom kommer det oeffterrättighetstillstånd i vissa fall, som nu är rådande, att kvarstå ända till genomförandet af den stora skolreformen, hvilket ju kan komma att dröja ganska länge. Derjemte skulle jag vilja göra den ärade talaren på skånebänken uppmärksam derpå, att Utskottets uttryck i klämman af utlåtandet, »att undervisning i naturalhistoria skall meddelas i B-liniens sjunde klass», icke rimligtvis kan anses innebära något fastläsande af denna klass, eller att denna klass skulle derför för någon längre tid bibehållas, utan endast ega den betydelse, att undervisning i naturalhistoria skall meddelas ända till skolans slut; och detta »till skolans slut» är ju tillämpligt, hvilken helst reform som må vidtagas. Äfven om man skulle indraga öfre afdelningen af den nuvarande sjunde klassen, så blir det dock alltid en klass, eller den nuvarande nedre afdelningen af 7:de klassen, öfrig, hvori undervisning uti naturalhistoria jemlikt det föreliggande förslaget kommer att meddelas.

Om undervisning i naturalhistoria i B-liniens högsta klass. (Forts.)

Slutligen tillåter jag mig att anmärka ett förhållande, som mer än som skett borde af denna Kammare tagas i betraktande, och det är, att ett afslag å Utskottets förslag från denna Kammares sida ovilkorligen skulle innebära ett gillande af det tillvägagående, hvars rättighet jag för min del på det skarpaste bestrider, nemligen att, sedan Kongl. Maj:t för Riksdagen framlagt ett förslag om organiserandet, efter vissa grunder, af undervisningen vid de allmänna läroverken i riket och Riksdagen bifallit detta förslag, samt fäst detsamma genomförande som vilkor vid läroverksanslagets beviljande, Kongl. Maj:t sedermera underlåter att sätta reformen i verkställighet. Det är icke allenast i afseende på naturalhistoriens läsning å B-linien, som Riksdagens anslagsvilkor blifvit borteskamoterade; ännu är hebreiskan ett valfritt ämne i skolan och de kursafslutningar i 3:dje och 5:te klassen, hvilka voro bland den beslutade reformens viktigaste förslag, äro icke anordnade. Äfven den konstitutionella sidan af saken borde derföre, enligt min uppfattning, inverka på Kammarens beslut i frågan.

Jag anhåller om bifall till hvad Utskottet föreslagit.

Öfverläggningen var härmed slutad. Efter att hafva framställt propositioner, i öfverensstämmelse med de gjorda yrkandena, såväl på bifall till Utskottets hemställan som ock på afslag derå, förklarade Herr vice Talmannen sig anse den förra af dessa propositioner vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering begärdes, blef en så lydande voteringsproposition uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som bifaller hvad Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskott hemställt i dess Utlåtande N:o 5 (i samlingen N:o 14)

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har Kammarerna afslagit Utskottets förevarande hemställan.

Omröstningen, i vanlig ordning verkställd, utföll med 55 ja mot 78 nej; varande således Utskottets hemställan afslagen.

§ 6.

Om ändrad anordning af undervisningstimmarna i allmänna läroverken.

Föredrogs Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 6 (i samlingen N:o 15), i anledning af Herr Aug. Wengbergs motion, N:o 100, angående ändrad anordning af undervisningstimmarna i rikets allmänna läroverk.

I berörda motion var föreslaget, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa, att *tredje* och *femte* punkterna i mom. 2

§ 18 af stadgan för rikets allmänna läroverk den 1 November 1878, hvilka nu lyda sålunda:

»Endast i klasserna öfver den femte må tre läsetimmar följa på hvarandra».

och

»Två eller tre timmars fortsatt arbete på lärorummet skall efterföljas af minst två timmars ledighet från skolgång; dock må af denna ledighet en half timme kunna användas för gymnastik eller sång, om den samma omedelbart ansluter sig till en föregående eller efterföljande läsetimme».

mätte erhålla följande lydelse:

»Ej må i någon klass flera än tre läsetimmar följa på hvarandra».

och

»Två eller tre timmars fortsatt arbete på lärorummet skall efterföljas af minst två timmars ledighet från skolgång; dock må af denna ledighet en timme kunna användas för gymnastik eller sång, om den samma omedelbart ansluter sig till en föregående eller efterföljande läsetimme.»

Utskottet hade, på anförda skäl, tillstyrkt,

1:o att Andra Kammaren behagade för sin del besluta, det Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t måtte hemställa, att Kongl. Maj:t täcktes förordna om sådan ändring i stadgan för rikets allmänna läroverk, att tredje punkten af mom. 2 § 18 erhåller följande lydelse:

Ej må i någon klass flera än tre läsetimmar följa på hvarandra;

2:o att motionärens förslag om ändring i femte punkten af samma moment och samma paragraf icke måtte till någon Kammarrens åtgärd föranleda.

Efter det Utskottets hemställan i *punkten 1* först blifvit uppläst, anförde motionären

Herr Wengberg: Då Utskottet tillstyrkt Kammarren att bifalla min motion i nu ifrågavarande del, så hvarken bör eller behöfver jag upptaga Kammarrens tid med något orlande i saken. Jag ber endast få till Utskottet hembära min varma tacksamhet för det sätt, hvarpå Utskottet behandlat denna del af motionen och för den sorgfälliga utredning af frågan, som Utskottet lemnat.

Under förbehåll att framdeles, om så behöfves, få yttra mig än en gång i ämnet, vill jag nu endast hemställa om bifall till Utskottets förslag i denna punkt.

Herr Lyttkens: Då de tvenne föregående betänkandena från Första Tillfälliga Utskottet icke vunnit Kammarrens bifall och detta, såsom mig tyckes, hufvudsakligen af det skäl att man ansett sig icke böra skriva till Kongl. Maj:t i sådana små frågor, som dessa utan tvifvel äro, utan trott det vara lämpligast vänta med att skriva till honom, tills det blir fråga om några större och mera genomgripande reformer, och då nu föreliggande fråga är af ännu mindre

*Om ändrad
anordning af
undervisnings-
timmarne i
allmänna
läroverken.
(Forts.)*

Om ändrad
anordning af
undervisnings-
timmarne i
allmänna
läroverken.
(Forts.)

betydelse än de tvenne föregående, så anser jag att Kammaren icke bör gifva någon annan tydning åt denna fråga än den genom sitt afslag gifvit åt de tvenne föregående frågorna, nemligen att frågan till sin natur är af för liten vikt för att derom skrifva till Kongl. Maj:t, hvarför jag yrkar afslag äfven på detta betänkande.

Herr Danielsson: Jag skall endast be att få instämma med den föregående ärade talaren. Då Kammaren redan afslagit de tvenne föregående likartade frågorna, anser jag Kammaren äfven bör afslå denna fråga, som är af ungefär samma beskaffenhet som de föregående, hvarför äfven jag vill yrka afslag på Utskottets förslag.

De skäl motionären anført för bifall till sin motion, såsom att det nuvarande förhållandet till någon del skulle inverka störande på familjelifvet, tycker jag hvad barnens och familjens måltider beträffar vara af en så underordnad vikt, att de icke kunna tillerkännas någon synnerlig betydelse. Mig förefaller det ock underligt att, då städernas invånare hafva den fördelen framför landsbygdens, att deras barn kunna mera talrikt besöka skolorna och till och med hinna återvända till hemmen för sina måltider, man ändå vill komma med förslag om sådana småsaker som denna. På landsbygden är förhållandet naturligtvis helt annorlunda; der måste barnen vanligen gå en lång väg till skolorna och der är det merendels omöjligt för dem att hinna hem under mellantiderna.

Jag vill, som sagdt, i likhet med Herr Lyttkens yrka afslag på Utskottets hemställan; ty jag tror ämnet för motionen vara alltför obetydligt för att Riksdagen derom bör skrifva till Kongl. Maj:t.

Herr Herslow: Just därför att denna fråga är så liten och på intet sätt ingriper i organisationen af de allmänna läroverken, just därför kan jag ej tillmäta någon vikt åt de argument, hvilka af ett par föregående talare blifvit anförda för förkastande af det föreliggande förslaget. Jag kan ej finna att Kammaren har skäl motsätta sig en så billig, så allmänt uttalad önskan, då dess uppfyllande icke på något sätt råkar i strid med de planer till en omorganisation af allmänna läroverken, hvilka Kammaren kan hafva för afsigt att framdeles möjligen antaga.

För min del yrkar jag således bifall till Utskottets betänkande.

I detta anförande instämde Herrar *Arvedsson* och *Lyth*.

Herr Lönegren: Genom samtal med sakkunnige personer har jag blifvit ännu mera styrkt i den uppfattning, jag förut haft angående stadgandet i nu gällande skollag om indelningen af undervisningstiden vid elementarläroverken: att det ej är för undervisningen och lärjungarne lämpligt. Sjelf har jag söner i Norrköpings elementarläroverk och har således varit i tillfälle att med egna ögon se och derefter döma i denna sak; och resultatet har blifvit det nyss nämnda. Men jag står ej ensam i denna uppfattning. Inom den kommun, jag representerar, går det allmänna omdömet i samma riktning, hvarpå jag såsom bevis kan anföra den petition med tal-

rika underskrifter, som derifrån i slutet af förra året ingafs till Ecklesiastikdepartementet, i samma syfte som nu föreliggande motion, men som ej lyckades vinna något afseende. Det är dock visserligen ej endast i min hemort, som missnöje med det nya stadgandet om undervisningstiden yppats; af Utskottets betänkande framgår nemligen att enahanda petitioner till Kongl. Maj:t ingifvits från en mängd städer i alla delar af Sverige, och då således det allmänna omdömet i hela landet kan sägas vara ense derom, att undervisningstiden vid elementarläroverken bör indelas annorlunda än den nya läroverksstadgan föreskrifver, och denna uppfattning delas ej endast af föräldrar och målsmän samt lärjungar, utan äfven af lärarne, hvarpå jag har många bevis, då tror jag verkliga också, att saken är af en viss betydelse och att den förtjenar något afseende.

Den omständigheten att tvenne förut behandlade motioner, hvilka ej med denna hafva något sammanhang, blifvit af Kammaren afslagna, bör ej på denna fråga hafva någon inverkan.

På grund af hvad jag nu anfört, och då jag för egen del är öfvertygad om att den föreslagna förändringen, *som kan genomföras utan någon den ringaste uppoffring för staten*, skall lända till fördel för undervisningen och lärjungarne, anser jag mig hafva goda skäl för mitt yrkande på bifall till motionärens förslag, med den inskränkning i afseende på andra punkten, som af Utskottet blifvit tillstyrkt.

Herrar *Lundblad* och *Nordenskjöld* förenade sig med Herr *Lönegren*.

Herr *Linder*: Något hvar torde kunna erinra sig, att under den tid, som föregick den lagstiftning, hvari ändring nu önskas, högljudda klagomål höjdes öfverallt i landet mot något, som man kallade öfveranstängning i skolorna, och hvartill icke minst ansågs bidraga den omständigheten att undervisningen då var så koncentrerad, att den kunde på förmiddagarne afslutas till fromma för lärarne, hvilkas tid derigenom blef ledig på eftermiddagarne, och äfven till fromma för de föräldrahem, hvilka hellre ville tillgodose sin beqvämlighet med afseende på mattimmen än den omvårdnad, som de äro skyldiga sina barns helsa och skötsel i allmänhet. Det höjdes ordentliga nödrop öfverallt mot denna anordning af läsetimmarne i elementarläroverken; och jag tror mig kunna säga, att denna omständighet till väsentlig del ingått bland de orsaker, hvilka bestämt vederbörande att vidtaga den förändring med afseende å anordnandet af undervisningstimmarne, hvarom 18 § i nu gällande läroverksstadga handlar, att undervisningen skall fördelas på för- och eftermiddagarne. Men nu, då denna föreskrift just skall börja praktiseras, börjar man skrika åt motsatt håll. Huru länge det ropet skall fortfara, kan man ej så noga veta — kanske skall det hålla i ända till dess 18:de paragrafen blir ändrad i motsatt riktning; men då få vi väl också vänta återkomsten af de första nödroppen, och man kommer på det sättet att gå fram och åter, tilldess man slutligen lyckas gifva paragrafen en redaktion, som tilläfventyrs kan vara

Om ändrad anordning af undervisningstimmarne i allmänna läroverken.
(Forts.)

*Om ändrad
anordning af
undervisnings-
timmarne i
allmänna
läroverken.*
(Forts.)

tillfredsställande för de årsvis eller åtminstone periodvis skiftande meningarne. Vid de tillfällen jag i egenskap af ledamot af skollagstiftningskomité, domkapitel och skolstyrelse uttalat min mening i denna sak, har jag gifvit tillkänna att jag ej hyser någon fruktan för den omtalade öfveransträngningen, som så bjert framhållits, samt att, om densamma i någon mån skulle förefinnas, den åtminstone efter min tanke ej är föranledd af förmiddagsundervisningen, utan beror på väsentligen andra orsaker än dem, som kunna uppsökas i sjelfva skollagstiftningen. Jag är således för min del ej rädd för att fortfarande förlägga all undervisning på förmiddagarne, likväl med iakttagande deraf att, såsom Utskottet framhåller, efter 3 timmars läsning måste följa 2 timmars ledighet för lärjungarne från all läsning, af hvilken på sin höjd en half timme får användas till *öfningar* i skolan. Häraf torde framgå att jag för min del ej fruktar för att ungdomen skall lida skada, om en ändring i skolstadgan i berörda afseende skulle jemlikt motionärens förslag vidtagas. Men en dylik ändring är ej behöflig; ty nu gällande lagstiftning är så visligt affattad i denna del, att hvad som med motionen åsyftas mycket väl kan åvägabringas utan någon ändring i paragrafen.

Det heter nemligen i 18 § 2 mom. af gällande läroverksstadga: »I afseende på de dagliga undervisningstimmarnes fördelning gälla följande bestämmelser, *der ej Kongl. Maj:t på grund af särskilda förhållanden medgifver undantag.*»

Nu kan man ju låta Kongl. Maj:t, när förhållandena gifva anledning dertill, bevilja undantag, låta undantagen utveckla sig ända till dess de blifva regel. Men äfven om sådant icke skulle inträffa, behöfves ingen ändring af ifrågavarande paragraf i gällande skolstadga, ty paragrafen är ju uppenbarligen så töjbart affattad, att den kan gälla alla möjliga förhållanden i ty fall och följaktligen icke skada på något håll — förutsatt att Kongl. Maj:t får tillräckligt tillfälle att behjerta de särskilda förhållanden, som föranleda undantag från stadgandet.

Hvad beträffar yttrandet af en talare här midt öfver, att den anordning af lästimmarnas, som nu ifrågasatts, skulle vara till förmån för städerna, så må jag uppriktigt bekänna, att jag icke förstår meningen dermed. Flertalet af de barn, som besöka de allmänna läroverken — om jag undantager läroverken i Stockholm och möjligtvis äfven i Göteborg, der jag icke känner till förhållandena tillräckligt — är, som bekant, från landsbygden, mindretalet från städerna. Om så är, att den förändrade anordning, som nu önskas, skulle vara förmånlig endast för stadsbarnen, skulle således minoriteten af de skolbesökande, de som tillhöra städerna, hafva nytta af den nya timfördelningen, men de, som förskrifva sig från landet, deremot icke hafva någon nytta deraf. Men då jag icke kan på detta sätt bestämdt skilja emellan stads- och landsnyttan, ber jag att få skära dem alla öfver en kam; jag tror anordningen vara lika nyttigt eller skadligt för alla, de må nu vara från städerna eller från landet.

Jag har, utan att vilja framställa något bestämdt yrkande, med hvad jag yttrat endast velat taga mig friheten att för Kammaren

påpeka, att för vinnande af det utaf motionären och jemväl i Utskottets betänkande i denna del åsyftade ändamål behöfver i sjelfva verket ingen förändring vidtagas i nu gällande skolstadga.

Herr Abraham Rundbäck: I likhet med den ärade talaren på malmöbanken vill jag påstå, att denna fråga icke alls har någon beröring med en blifvande organisation af elementarläroverken, i hvad riktning som helst, utan att vi mycket väl kunna debattera och besluta i frågan med afseende blott och bart å dess egen beskaffenhet samt de skäl, som *för* eller *emot* densamma kunna tala. För min del är jag kanske mer än någon annan opartisk i frågan, ty när det för omkring 10 till 12 år sedan gälde införande af ensam förmiddagsläsning, så fruktade jag, att detta möjligen skulle komma att leda till öfveransträngning för lärjungarne, hvarföre jag ansåg, att man icke gerna borde taga det steget, åtminstone icke utan efter moget öfvervägande. Såsom ledamot af det Särskilda Utskottet år 1873 vidhöll jag samma åsigt. Men vid det läroverk, jag tillhör, blef i början af 1870:talet med biskopens tillåtelse den anordning vidtagen, att läsningen förlades till endast förmiddagarna, och det kan jag för visso bekräfta, att detta har väckt allmän belåtenhet både bland föräldrar, lärare och lärjungar. Jag har således måst låta öfvertyga mig af erfarenheten både der och annorstädes, att de farhågor, jag förut kunnat hysa derom, att förmiddagsläsningen vore skadlig för lärjungarne, icke varit grundade på verkliga skäl. Erfarenheten är nemligen härvidlag den säkraste vägvisare för hvad som bör och icke bör göras.

Om så är, att lärjungarnes helsa och välfärd icke äfventyras genom den ifrågasatta förändringen — ty detta, mine Herrar, är den viktigaste synpunkten för frågans bedömande — tror jag således, att förändringen bör vidtagas, om det finnes andra skäl som tala derför. Och att lärjungarnes helsa *icke* äfventyras har jag hört af både föräldrar, lärare och läkare, hvilka just hafva med skolungdomen att skaffa, hvarföre jag således för min del är öfvertygad om, att den af Utskottet föreslagna förändringen ur synpunkten af gosarnes välfärd icke är farlig. Men att säga, att förändringen med afseende å lärjungarnes bästa icke är farlig, är för litet sagdt; rättare är att säga, att den för dem är positivt nyttig, emedan den undanrödjer en hel del olägenheter, som åtfölja den nuvarande anordningen, hvarför jag äfven kan försäkra, att alla våra skolgossar med stor glädje skulle rösta för förändringen, om de dertill egde rättighet.

Lika visst, om icke vissare, är det, att den ifrågaställda förändringen skulle undanrödja flere olägenheter för den stora allmänhet i våra städer, nemligen föräldrar och andra, hvilkas hvardagslif och matordning äro beroende af våra tusentals skolgossars undervisningstid i skolorna. När för en mängd år sedan undervisningen förlades helt och hållet till förmiddagarna, medförde detta en nästan allmän rubbning i matordningen derutinnan, att middagsmålet blef framskjutet en timme eller ett par. Nu har allmänheten härvid blifvit van och funnit sig allt mer tillfreds med den förändringen. Hvar-

*Om ändrad
anordning af
undervisnings-
timmarne i
allmänna
läroverken.*
(Forts.)

*Om ändrad
anordning af
undervisnings-
timmerne i
allmänna
läroverken.
(Forts.)*

före skall man då tvinga henne tillbaka till den förra öfvergifna lefnadsordningen, som numera förefaller ganska obehvämlig? Må vara, att man möjligen kan undgå detta tvång genom att hos Kongl. Maj:t begära dispens från nu gällande bestämmelsers tillämpning i ifrågakvarande afseende. Men äfven om sådan dispens skulle erhållas, hvilket dock icke alltid visat sig vara fallet, hvarföre skall det vara så illa stäldt för oss, att vi icke sjelfva må ega att bestämma öfver våra enskilda hushållsangelägenheter? Äro vi, mine Herrar, ett fritt folk, så måtte vi väl också böra få vara fria i våra egna hem, vid våra matbord!

Jag har mångfaldiga gånger förut hört den önskan uttryckas, att Riksdagen måtte uttala sig till förmån för det af Utskottet nu tillstyrkta förslaget, och nyligen har jag fått mottaga en petition i ämnet från ett håll, å hvars mening jag fäster synnerligt stort afseende, nemligen från min egen hustru, för hvars goda omdöme i allt som rör hushållets inre angelägenheter jag hyser det fullaste förtroende. Hon förklarar sig anse den nya läsordningen vara i högsta grad skadlig icke allenast för hemmets hushållsordning, utan ock för gossarne sjelfva; och då hon här talar icke endast såsom moder, utan äfven såsom lärarinna för mina gossar, så förtjenar hennes mening helt visst allt afseende. Vi hafva ock vidare i tidningar från alla landsändar sett önsknings i denna rigtning uttalas; och folkets önsknings må väl icke vi, dess ombud, anse såsom alldeles oberättigade; konungen må å dem sedan fästa det afseende han vill.

Under påsken, då jag åtnjöt ledighet från Riksdagen, deltog jag i ett provinsmöte i Linköping, der omkring sjuttio lärare från Småland och Östergötland voro samlade. Vid detta möte uttalades, på ett par undantag när, allmänt önskligheten af den förändring, hvarom här är fråga. Men för att undvika misstanken, att lärarne endast hade egen fördel i sigte, om de i ämnet gjorde en underdånig framställning till Kongl. Maj:t, beslöt mötet att för egen del icke vidtaga en sådan åtgärd, helst det ansåg allmänheten och Riksdagen hafva ett så stort intresse i frågan, att en förändring i önskad rigtning nog skulle komma till stånd derförutan. Slutligen, mine Herrar, om denna sak också berör lärarnes eget intresse, hvilket det äfven efter min mening gör, hvarföre skulle Riksdagen ej, då sådant utan några olägenheter eller särskilda uppoffringar kan ega rum, söka bespara något af deras krafter, likaväl som man besparar några kronor här och der, helst dessa tjenstemän hafva en ganska ansträngande tjenstgöring? Innan tjenstemännen i de centrala embetsverken m. fl. ännu hunnit stiga upp och kläda sig om morgnarne, hafva lärarne i allmänhet redan ett par timmar varit i verksamhet. Må det då anses obilligt begärdt, att de må få egna sig åt hemmet och lugnet på eftermiddagarne och icke genast efter middagsmåltiden vara tvungna att ånyo begifva sig till skolan, hvilket särdeles för den till åren framskridne läraren ofta faller sig tungt och besvärligt. Och kan, såsom sagdt, något större bekvämlighet utan olägenhet beredas honom, skall, derom är jag öfvertygad, Riksdagen icke neka honom denna förmån.

Under återopande af alla dessa skäl hoppas jag att frågan skall röna ett välvilligt tillmötesgående af Kammaren. Som jag emellertid sjelf är lärare, vill jag, med iakttagande af samma grannlagenhet som Linköpingsmötet, icke framställa något yrkande.

Herr *Lundegård* instämde i Herr Abraham Rundbäcks yttrande.

Herr F. G. Sandvall: I fall, som en föregående talare antydt, den föreliggande motionen betecknar en strid mellan landsorten och städerna, så vore det naturligtvis lätt att förutse utgången. Jag är i det afseendet förekommen af en annan talare, som nyss påpekat att så icke kan vara förhållandet, eftersom det öfvervägande antalet elever vid statens elementarläroverk just utgöres af landtboarnes barn. Mig förefaller det derföre mera än underligt, att så mycket motstånd kan uppstå mot undanröjande af en läsordning, som länge med stora skäl öfverklagats icke endast af lärarne, utan synnerligast af lärjungarne, deras föräldrar och målsmän.

Jag tillhör ett samhälle, som till stor del utgöres af tjänstemän. Dessa äro i allmänhet sysselsatta till kl. 2 e. m. på embetsrummet och kunna kl. $\frac{1}{2}$ 3 eller strax förut vara i sina hem. I skolans lägre klasser, till och med 5:te, slutar läsningen kl. 1 e. m. samt i 6:te och 7:de klasserna kl. 2. I familjer, der barn finnas i skolåldern, måste således för att barnen i de olika klasserna skola kunna gemensamt med föräldrarne intaga sin middagsmåltid, denna senare utsättas till kl. $\frac{1}{2}$ 3. Följden är att barnen i största hast måste kasta i sig maten för att hinna tillbaka till skolan kl. 3. Att sådant icke kan vara välgörande för deras helsa, torde väl icke kunna vara tvifvel underkastadt. Jag är så lifligt öfvertygad att den ifrågasatta förändringen skulle vara till gagn så väl för lärare som lärjungar samt föräldrar och målsmän, att det verkligen vore märkvärdigt, om den icke ginge igenom.

Här har blifvit sagdt, att, enligt gällande läseordning, det står hvarje skolstyrelse fritt att efter behag ordna dessa förhållanden, och således äfven att undvika eftermiddagsläsning. Jag tror dock icke att detta är fallet. Ty då skulle ej så många petitioner i ämnet afgifvits till Kongl. Maj:t. Skolorna hade då nog sjelfva ordnat den saken på bästa sätt, så att någon eftermiddagsläsning ej behöfde förekomma.

Man har vidare framhållit, att de små olägenheter i familjelifvet, som här antydts, icke få inverka på den en gång fastställda skolordningen. Den åsigten kan jag alldeles icke gilla. Familjelifvet är heligt, och ingenting bör underlåtas för att hindra hvarje rubbning eller störande deraf.

Här vore mycket att tillägga, och jag hade äfven tänkt att utförligare redogöra för mina tankar i ämnet. Jag inskränker mig dock att till Kammarens behjertande på det varmaste förorda en åtgärd, som utan att medföra några uppoffringar hvarken i pekuniärt eller andra afseenden skulle vara till nytta ej mindre för läraren än äfven för oss sjelfva och våra barn. Det vore, jag upprepar det, märkvärdigt, om man afslog en så billig och rättvis begäran som

*Om ändrad
anordning af
undervisnings-
timmerne i
allmänna
läroverken.*
(Forts.)

*Om ändrad
anordning af
undervisnings-
timmarna i
allmänna
läroverken.
(Forts.)*

den ifrågavarande och som i alla fall ovilkorligen kommer att vid en annan riksdag ånyo framträda med ännu större kraft för att då, som jag hoppas, genomdrivas.

Jag yrkar bifall till betänkandet.

Herr J. O. Boström: Jag skall icke upptaga Kammarrens tid länge, men jag ber att få med några ord bemöta några yttranden som här blifvit framställda.

Man har påstått att den ifrågavarande förändringen blott skulle lända till fördel för städernas barn, men ej för landsbygdens. I sanning ett underligt påstående! Skulle icke den föreslagna förmånen komma läroverkens alla lärjungar till del? Jo jo men; lika väl de från landet som från städerna.

Jag har sjelf gått i skolan, och jag minnes mycket väl, att både jag och mina kamrater, såväl de från staden som de från landet, voro synnerligt tacksamma för den anordning i afseende på undervisningstiden, som under en del af min skoltid var gällande och genom hvilken anordning viingo åtnjuta mera ledighet på eftermiddagen, äfven om vi derföre måste läsa en timma mera på förmiddagen, ty från den ansträngning vi genom ökad förmiddagsläsning underkastades, återhemtade vi oss under eftermiddagarna. Och dessa eftermiddagar utgjorde i våra ögon en så stor vinst och fördel, att vi högst ogerna skulle hafva sett oss den beröfvad.

Jag kan icke heller instämma med dem i det moderna skriket, som så ofta höres, att skolgudomen skulle blifva så mycket öfveransträngd genom en utsträckt förmiddagsläsning, som skulle orsakas deraf, att ifrågavarande mom. i läroverksstadgan ändrades så som motionären föreslagit och Utskottet tillstyrkt. Jag har sjelf undervisat några år i en högre folkskola och der lästes öfver 3 på hvarandra följande timmar och jag hörde aldrig hvarken från lärjungar eller föräldrar och målsmän någon klagan öfver öfveransträngning eller någon önskan att undervisningstimmarna skulle annorlunda anordnas. Öfverallt i folkskolan läses ju ock 3 timmar i följd, men jag frågar, önskar man deruti en ändring och förspörjes i det afseendet något allmännare klagomål eller anser man folkskolans barn blifva synnerligen illa åtgångna genom nuvarande anordning med afseende på undervisningstiden? Motionen föreslår och Utskottet tillstyrker icke en större, utan en lika stor fördel åt våra läroverk som nu våra folkskolor hafva, nemligen rättighet att, der så lämpligt pröfvas, läsa 3 timmar å rad.

Ej heller förer man blott lärarnes talan, då man fordrar rätt för dem att läsa tre timmar å rad äfven i de lägre klasserna, utan man förer både deras, lärjungarnes och målsmannens talan. Att missnöjet med den nuvarande anordningen är allmänt hos lärjungarnes föräldrar och målsmän, framgår af den mängd petitioner, som uti nu ifrågavarande syfte från många, ja, jag kan säga flertalet af rikets städer till regeringen inkommit. Man har sagt, att en sådan förändring, som här åsyftas, kan erhållas genom att i hvarje särskildt fall petitionera derom hos Kongl. Maj:t, och att man således ej behöfver vidtaga någon lagförändring i detta hänseende. Men Utskot-

tet har, såsom af betänkandet synes, efter att hafva uppräknat de städer, från hvilka petitioner ingått, visat att så icke är förhållandet; endast trenne af dessa ansökningar, nemligen de från Stockholm, Göteborg och Falköping, hafva blifvit bifallna, de öfriga deremot hafva lemnats utan afseende. Orsaken till att icke dessa petitioner äfven blifvit bifallna, lemnar jag derhän, men jag tror, att de i dem framställda önskingar voro lika befogade som petitionärernas från de nämnda trenne städerna, åtminstone om man tager i betraktande det missnöje, som framkallat dem. För min del anser jag, att en lagförändring i detta fall erfordras och är af högsta behof påkallad både för lärares, lärjungars och föräldrars skull. Till de grunder, som Utskottet härför anfört, vill jag bedja att ytterligare få tillägga något af hvad vid rektorsmötet år 1875 yttrades beträffande denna fråga, nemligen 1:o att öfveranstängning numera icke ansågs förekomma vid elementarläroverken och att deremot klagan öfver att lärjungar i läroverkens nedre klasser hade för litet att göra till och med försports, samt 2:o att allmänt både af lärare och föräldrar önskadest att undervisningen måtte så anordnas, att så mycket som möjligt af eftermiddagen blefve ledigt från läsning i skolan.

Det har äfven yttrats, att denna fråga skulle stå i ett visst samband med den stora frågan om organisationen af undervisningsväsendet i sin helhet, hvarom motioner föreligga. Jag kan icke begripa detta märkvärdiga samband, utan jag tror och kan icke finna mig dertill sakna skäl, att denna fråga mycket väl kan vara en fråga för sig och såsom sådan behandlas.

För min del yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herr Hedlund: Jag har begärt ordet endast för att uttrycka ett beklagande öfver att, då motionären vill hafva en förändring i förevarande hänseende, han blott föreslagit den ändring i skolstadgan, hvarom nu är fråga, och icke att vederbörande skolstyrelse må ega rätt att beträffande läsordningens uppgörande och dylikt sjelf besluta. Riksdagen sluppe då att upptaga sin tid med långa öfverläggningar om sådana ämnen som frukosttimmans fördelning och anordning af lefnadsförhållandena i hemmen. Kongl. Maj:t bör ej heller besvärmas med dispensansökningar i detta hänseende. Är det så, att Kongl. Maj:t i Ecklesiastikdepartementet icke har något viktigare att skaffa, må det så vara; men i hvilken händelse som helst, nog är det hårdt, att Riksdagen skall besvärmas med sådana ärenden.

Bäst vore att skolstyrelserna eller konsistorierna eller eforerna finge meddela sådana stadganden efter hvarje ords kraf, efter ställningar och förhållanden på olika orter, de derstädes rådande lefnadvanorna o. s. v., och regeringen blott fastställde det totala antalet af lärotimmarne samt lemnade öfriga erforderliga allmänna föreskrifter.

En föregående talare har yttrat sig om de olika strömningarne i nu förevarande sak inom landet och talat om möjligheten af nya strömningar och nya rop om förändring i detta afseende. Jag för min del tror att dessa rop komma att fortsättas, så länge de olika orterna hafva så olika kraf som i detta hänseende; och för min del

*Om ändrad
anordning af
undervisnings-
timmarne i
allmänna
läroverken.
(Forts.)*

*Om ändrad
anordning af
undervisnings-
timmarne i
allmänna
läroverken.*
(Forts.)

skall jag, om så behöfves, t. o. m. ropa mig hes för att kunna åstadkomma att regeringen må komma ifrån att befatta sig med den del af skolans angelägenheter, hvarom nu är fråga, utan öfverlemnna åt ortmyndigheterna att härom besluta. Jag vill emellertid icke yrka afslag å Utskottets hemställan, efter som vi nu en gång kommit att synsätta oss med dessa olyckliga förhållanden, men jag skulle dock icke vilja att man gifve sig in på att meddela sådana detaljbestäm- melser, som nu äro i fråga. Vi hafva lyckligtvis ganska stor sjelfstyrelse i afseende på våra folkskolor, men elementarläroverken skola öfver hela landet uniformt inrättas. Från Ystad till Haparanda skola de vara fullkomligt lika hvarandra, oberoende af olika förhållanden, t. ex. om dagen räcker i tre timmar eller under längre tidrymd, om köld eller värme råder; med ett ord öfverallt ställer man samma kraf på elementarundervisningen, ett uniformt system skall för henne gälla, hvilket är för mig i högsta grad vidrigt.

Herr Helander: Jag begärde ordet, under det yttrande nyss afgafs från talarestolen, emedan jag antog att talaren skulle komma till det resultat, att yrka afslag på Utskottets tillstyrkan. Då emellertid så ej skedde, kunde det visserligen vara mindre nödigt för mig att yttra något, då min mening redan blifvit af andra uttalad; men som jag emellertid fått ordet, kan jag lägga något ytterligare till de skäl för bifall, som förut äro andragna. Om den utvägen, som nyssnämnde talare ansåg kunna begagnas, nemligen att för hvarje läroverk särskildt begära hvad man nu, enligt utlåtandet, önskar, har en efterföljande talare redan yttrat sig — uppenbarligen kan och bör ändamålet icke dymedelst vinnas; det är en utväg, som, för öf- rigt, redan blifvit af många, utan framgång för mer än tre, anlitad. Hvad den siste talaren nämnde är, såvidt jag kan finna, möjligt att ernå just om utlåtandet godkännes. Då bland de många städer, från hvilka petitioner i motionens syfte inkommit, icke i betänkan- det omnämnes den stad, der jag är boende, bör jag nämna, att, om ock möjligen från läroverket der dylik petition icke afgått, hvarom jag saknar kännedom, förhållandet likväl är, att både lärare, lärjungar och familjer lifligt önska den af Utskottet tillstyrkta förändringen. Samma är förhållandet med alla de skolungdomens föräldrar och andra målsmän, med hvilka jag under mina många resor kommit att i ämnet samtala, och detta så allmänt, att jag icke kan påminna mig någon enda, som gillat den nuvarande anordningen. Visserligen tror jag att det kunnat göra tillfyllest, om man helt enkelt borttagit de orden »endast i klasserna öfver den femte må tre läsetimmar följa på hvarandra» ur 2 mom. 18 § af läroverksstadgan, men då Utskottets redaktionsförslag fyller samma ändamål, så får jag till detsamma, i likhet med så många andra, påyrka bifall.

Herr Thomasson: Då missbelåtenheten med den anordning, hvaröfver motionären klagat, äfven inom det samhälle jag tillhör är mycket allmän och mycket intensiv, och då den ifrågasatta ändringen säkerligen kan genomföras utan någon nämnvärd olägenhet, så an-

håller jag att få ansluta mig till dem, som yrkat bifall till Utskottets förslag.

Herr Granlund: Äfven jag instämmer med de talare som yrkat bifall.

Här har blifvit sagdt af en talare, att man gerna kunde afslå detta förslag, emedan man afslagit de två föregående betänkandena af samma Utskott. Jag kan dock icke förstå hvad frågan om kofoder för folkskolelärarne kan hafva för samband med denna fråga.

Den sak, hvarom nu är fråga, är af mycket större vikt än man i allmänhet tror, så väl för lärarne som barnen; den afser att befria lärjungarne ifrån att, såsom nu är nödvändigt, gå till skolan på eftermiddagarne, då det i följd af dels mörker och oväder stundom kan vara rätt svårt för de mindre lärjungarne att komma fram och till skolan, särdeles de som äro aflägsse boende.

Man har äfven sagt att denna förändring skulle vara en större förmån för städernas barn än för landets. Men jag tror att just de senare deraf komma att hafva mesta nyttan, emedan landtboarne väl måste inackordera sina barn i städerna. Och många mindre bemedlade föräldrar, som måste se till att få sina barn inackorderade för billigaste pris, lära väl nödgas att söka plats för dem, särdeles i de större städerna, bortåt stadens utkanter, der hyrorne äro billigare än i närheten af de vanligen centralt belägna läroverken och för dessa är nuvarande förhållande särdeles vintertiden för de mindre barnen svårt. På dessa skäl får jag alltså yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Wengberg: Den ärade talaren här vid sidan af mig, Herr Lyttkens, har kallat detta förslag för litet; men ser man på den massa petitioner, som från alla håll ingått till regeringen, med begäran om ändring uti ifrågavarande paragraf af läroverksstadgan, så synes nogsamnt att förslaget icke är af ringa vikt. En annan representant, Herr Danielsson, gick till och med så långt, att han begagnade ett uttryck, som skulle innebära att frågan vore nästan till förakt liten, i det han tillät sig kalla den »fnaskig». Jag vill dock erinra honom derom, att en skenbart ringa sak kan vara af stor betydelse, och bör ej missaktas; »ett flarn kan välta ett hölass». Herr Linder åter yttrade att förslaget vore öfverflödigt, emedan det skulle vara mycket lätt att, i den ordning 18 § 2 mom. i läroverksstadgan angäfvne, få ändringar vidtagna i undervisningstimmarnas fördelning, der så behöfdes; men för min del tror jag, och erfarenheten har bekräftat det, att detta icke är så lätt, utan fast hellre nära omöjligt, och just af sådan anledning har denna min motion framkommit. Endast tre af den stora mängden uti förevarande syfte gjorda underdåniga petitioner hafva bifallits; de andra har man lemnat utan afseende, eller, som man säger, »helt enkelt kastat i papperskorgen», utan att petitionärerna ens fått veta hvad öde blifvit deras hemställningar beskärtdt.

Herr Hedlund har beklagat att jag icke framställt min motion på annat sätt än jag, enligt hans förmenande, skall hafva gjort; men

*Om ändrad
anordning af
undervisnings-
timmarne i
allmänna
läroverken.*
(Forts.)

*Om ändrad
anordning af
undervisnings-
timmarne i
allmänna
läroverken.
(Forts.)*

jag vågar påstå, att om bemålde ärade talare hade tagit närmare kannedom af motionen, än hvad som synes hafva skett, samt dervid läst 18 § af läroverksstadgan i hela dess sammanhang, är jag viss han äfven skulle hafva funnit att hvad jag föreslagit är just hvad han önskat. I andra momentet af nämnda paragraf står nemligen i första punkten: »I afseende på de dagliga undervisningstimmarnes fördelning gälle följande bestämmelser, der ej Kongl. Maj:t på grund af särskilda förhållanden medgifver undantag», och vidare, i sista punkten: »För öfrigt må efter olika orters sed och årstidernas beskaffenhet undervisningstimmarna ordnas på sätt eforus efter rektors och lärares förslag godkänner.» Härutinnan har jag icke begärt någon ändring. Jag vill endast att samma moments tredje punkt ändras derhän, att äfven i de fem första klasserna må kunna, utan hemställning till Kongl. Maj:t, få läsas tre timmar å rad, hvilket, då paragrafen i öfrigt lemnas oförändrad, skulle komma att bero på de lokala skolmyndigheternas bestämmanden, såsom det står i sista punkten. Om absolut förbud för att äfven läsa på eftermiddagarne, der så kan vara lämpligt, är icke fråga; jag vill endast att läroverkskollegierna och eforalstyrelserna skola i hvarje särskildt fall ega bestämma timordningen, ty hvad som i detta hänseende kan vara lämpligt, till exempel i Trosa, passar måhända icke till exempel i Malmö. I sistnämnde stad äro ganska stora distanser; detsamma lärer äfven förhållandet vara i Norrköping; och äfven på andra ställen, der gossarne hafva att springa måhända sammanlagdt en half mil eller mera om dagen till och från skolan, behöfves i sanning, jemväl för minskande af denna olägenhet, en förändring. Det bör också icke kunna befaras att öfveransträngning genom den föreslagna anordningen skulle uppkomma; jag är åtminstone derom öfvertygad; från flera håll och deribland äfven från åtskilliga aktningvärda och högt ansedda skolmän har jag fått emottaga bref och skrivelser, som alla, antydande samma uppfattning, gått ut på att önska bifall till min motion. Jag skall tillåta mig, om icke Kammaren deraf allt för mycket tröttnas, att meddela några utdrag ur dessa bref, så att Kammarens ledamöter må få se hvad man hyser för tankar i landsorten i denna fråga. I ett af dessa bref heter det:

»Om den alltför ofta och högljudt omordade öfveransträngningen i våra skolor dristar jag påstå, att man ännu icke kommit till visshet, hvarken huruvida den förefinnes eller, om detta någon gång antagits, hvaraf den skulle vara beroende. I nu föreliggande sammanhang uppstå endast följande frågor:

1:o. Är ett öfvermått af själsansträngning att befara för läroverkens lägre klasser vid den arbetstid å dagen, som nu blifvit föreslagen och som under årens lopp varit med fördel använd med få undantag öfver hela riket; eller torde den fruktade olägenheten icke snarare kunna framgå af den ämnesgruppering och den läroämnenas ordningsföljd, som i nådiga stadgan är fastställd; och

2:o. Innebär det mera af ansträngning för barnet och ynglingen att hafva trenne undervisningstimmor å rad och derefter en mera samlad ledighet, eller tynges sinnet snarare och mera af en dagordning,

som från tidig morgonstund till sena aftonen endast lemna korta mellanstunder?

För min ringa del tvekar jag icke ett ögonblick att bejaka de senare alternativen.

Ytterligare: skulle icke anspråken på lärjungarnes krafter under den omordade tredje timmen kunna minskas vid schemats uppgörelse genom att dit förlägga mindre ansträngande sysselsättningar, och allra sist: männe icke detta moderna talet om öfveransträngningens hjernspöke har ledt och ytterligare skall leda derhän, att våra barn sjelfve på ett för både skolan och lifvet menligt sätt mer och mer akta sig för och undandraga sig det helsosamt stärkande och härdande arbetet?» —; och i ett annat:

»Undervisningen vid härvarande allmänna läroverk har intill sistlidne hösttermin varit under en följd af år uti äfven skolans 5 lägre klasser så anordnad, att 3 lästimmar följt omedelbart på hvarandra, utan annat uppehåll, än 5 à 10 minuter för hvarje timme, och har denna anordning ej visat sig medföra några som helst menliga följder, utan tvärtom varit helsad med allmän belåtenhet, ej mindre af lärare och lärjungar än äfven af de senares föräldrar och målsmän, hvilket senare förhållande långt ifrån kan sägas ega rum med den anordning af undervisningen, som med innevarande läsåår blifvit tillämpad.

Uti den mening, jag nu tillåtet mig att för egen del uttala, vet jag att *samtliga* mina medlärare vid detta läroverk lifligt instämma, på samma gång de i läroverkets *verkliga* intresse tillönska motionen all den framgång, af hvilken denna är i så hög grad förtjent».

Jag kunde visserligen läsa upp ännu flera bref, som mera än tillräckligt skulle visa hvart allmänna opinionens vind blåser, men jag vill icke nu trötta Kammaren dermed, cnär det redan upplästa torde vara nog. De, som ega intresse för frågan och hafva någon erfarenhet i dylika saker, veta väl hvad som göres behof, och för de andra är det antagligen ligkiltigt.

Jag förnyar min hemställan om bifall till Utskottets förslag i den nu föredragna punkten.

Herr Sven Nilsson: Jag tror verkligen att man gjort mera väsen af denna fråga än den förtjenar. Jag erkänner visserligen att landets invånare hafva lika många, om icke flera barn i skolan vid elementarläroverken än städernas innevånare; men det märkliga är dock att det i synnerhet är städernas representanter, som påyrka en förändring, oaktadt landsbygdens representanter borde känna olägenheten lika mycket. Detta förhållande, att städerna uppgifva sig känna olägenheterna af det nuvarande förhållandet, men att landets inbyggare icke hafva någon kännedom af dem, torde väl vara ett bevis derpå att det icke kan vara så aldeles bestämdt, att olägenheterna äro så mycket att beklaga sig öfver som här blifvit påstådt, allra helst som man väl borde hafva reda på dem litet hvar, om de verkligen funnos till. Jag skulle emellertid gerna vilja

*Om ändrad
anordning af
undervisnings-
timmarne i
allmänna
läroverken.
(Forts.)*

gå städernas representanter till mötes huru än förhållandet i verkligheten är, men då, såsom Herr Linder upplyst, man kan komma till samma resultat utan att aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t, så anser jag det icke vara skäl att besvara Kongl. Maj:t med en sådan obetydlighet som denna fråga i verkligheten är. Den siste ärade talaren har visserligen sagt att det icke vore så som Herr Linder upplyst, men han har icke gifvit skäl för detta sitt påstående, hvilket deremot Herr Linder ganska öfvertygande gjort. Jag för min del sätter mera förtroende till den, som bevisar sin sats, än till den, som icke lemnar några bevis för sin åsigt. Detta är skälet, hvarför jag icke vill gå in på det nu framställda förslaget.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, gaf Herr vice Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan i den under föredragning varande punkten och dels på afslag å samma hemställan; och fann Herr vice Talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra meningen. Votering begärdes, i följd hvaraf en så lydande omröstningsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskott hemstält i första punkten af dess utlåtande N:o 6 (i samlingen N:o 15)

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har Kammaren afslagit Utskottets förevarande hemställan.

Omröstningen försiggick samt utföll med 86 ja mot 58 nej; och hade Kammaren alltså bifallit Utskottets hemställan; om hvilket beslut Första Kammaren skulle, jemlikt 63 § 3 mom. Riksdagsordningen, genom utdrag af protokollet underrättas.

Efter derpå skedd föredragning af Utskottets hemställan i punkten 2, hvilken hemställan härofvän finnes intagen, yttrade

Herr Wengberg: Vid denna punkt har jag icke något yrkande att framställa. Jag vill endast tillkännagifva, att anledningen, hvarför förslaget i denna del framkommit, var den, att jag ville tillmötesgå dem, som önskade befria ynglingarne från att så tidigt på morgonen som kl. $\frac{3}{4}$ 7 inställa sig i skolan under den mörka och kalla årstiden, hvilket skulle kunnat ske, om mitt i denna punkt afsedda förslag blifvit lag. Då jag emellertid måste godkänna de skäl, som Utskottet anført mot min hemställan, och enär jag genom

utgången af voteringen om förra punkten här vunnit hufvudsaken af hvad jag åsyftat med motionen, skall jag, som sagdt, nu icke göra något yrkande.

*Om ändrad
anordning af
undervisnings-
timmarne i
allmänna
läroverken.
(Forts.)*

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

§ 7.

Föredrogos och biföllos, hvart för sig, Banko-Utskottets nedannämnda utlåtanden:

N:o 10, i anledning af väckt motion om ovilkorlig belåningsrätt i Riksbanken för Svenska Statens och Allmänna Hypoteksbankens obligationer; samt

N:o 11, i anledning af väckt motion om förändrade föreskrifter rörande upp- och afskrifnings- samt folioräkningar i Riksbanken.

§ 8.

Till behandling företogs Lag-Utskottets utlåtande N:o 25, i anledning af väckt förslag till ändring i 38 § af förordningen den 16 Juni 1875 angående inteckning i fast egendom.

*Om ändring i
§ 38 af för-
ordningen ang.
inteckning i
fast egendom.*

Enligt sagda paragraf, skall utmätning af fast egendom för fordran, som icke blifvit intecknad, anmärkas uti inteckningsprotokollet vid den rätt, hvarunder egendomen lyder; och har förty utmätningförrättaren att genast, å landet till domaren och i stad till rätten, insända bevis om utmätningen och beloppet af den fordran, för hvilken utmätningen skett; börande derefter beviset uppläsa och i inteckningsprotokollet införas, på landet å nästa rättegångsdag under lagtima ting, och i stad å nästa rättegångsdag för inteckningsärenden. Visas att utmätning, hvarom anmärkning skett i inteckningsprotokollet, blifvit upphäfd eller eljest förfallit, skall rätten låta sådant i protokollet antecknas.

Uti sin inom Andra Kammaren väckta motion, N:o 71, hade Herr A. Rosenqvist föreslagit, »att Riksdagen ville för sin del besluta om sådan ändring i sista momentet af 38 § i Kongl. Förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 Juni 1875, att det må åligga utmätningssman att, när utmätning, hvarom anteckning skett i inteckningsprotokollet, blifvit upphäfd eller eljest förfallit, äfvensom när liquid af köpeskillingen för fastighet, hvarom sådan anteckning skett, egt rum, göra anmälan derom hos rätten eller domaren för att i inteckningsprotokollet anmärkas.»

Utskottet hade hemställt,

att motionen icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Om ändring i
§ 38 af för-
ordningen ang.
inteckning i
fast egendom.
(Forts.)

Vid utlåtandet voro reservationer fogade:
af Herr *Torpadie* mot en del af den af Utskottet begagnade
motivering; och
af Herr *Westerdal* i syfte af bifall till motionen.

Herr Rosenqvist anförde: Såsom skäl för afslag å motionen har Utskottet bland annat anmärkt ett förbiseende af motionären i afseende på utmättningsförhållandena i stad. Men i fall detta är ett förbiseende, så anser jag, att Utskottet hade varit oförhindradt att i detta fall göra de jemkningar och ändringar, som Utskottet funnit mera ändamålsenliga för vinnandet af det syftemål, som i motionen afses. Då emellertid motionens öde redan är afgjordt, derigenom att den fallit i Första Kammaren, så vill jag icke inlåta mig på någon granskning af de skäl Utskottet i öfrigt anført. Jag vill dock tillägga, att jag icke kunnat för mig dölja det obehagliga intryck, som tonen i Utskottets utlåtande framkallat. Man är van att finna mera hofsamhet i ordalagen i ett Utskottsutlåtande än här är fallet.

Herr Anders Larson i Flicksäter: Jag skall endast bedja att få instämma i motionärens förslag och yrka afslag å Utskottets utlåtande.

Herr Torpadie: Såsom af betänkandet synes, har jag icke varit ense med Utskottet rörande en del af den motivering, som af Utskottet begagnats. Jag tror nemligen icke att det är rätt att, såsom Utskottet gjort, säga att i stadgandets nuvarande lydelse icke finnes någon ofullständighet. Ty, sedan det föreskrifvits att utmättningsman, som tagit i mät fast egendom för icke intecknad fordran, skall derom underrätta rätten eller domaren, som då har att om saken göra anteckning uti inteckningsprotokollet, så heter det vidare: »visas utmätning, hvarom anteckning skett i inteckningsprotokollet, blifvit upphäfd eller eljest förfallit.» Det angifves således icke, hvem som skall visa detta; och jag har mig bekant, att det också, åtminstone innan den nya inteckningslagen trädde i kraft, inträffat, att utmättningsman ansett denna skyldighet tillkomma sig.

I öfrigt är jag ense med Utskottet derom att utmättningsman icke alltid kan hafva tillgång till de handlingar, som skulle styrka de förhållanden, hvarom anteckning skulle göras; och af sådan orsak har jag ock biträdt Utskottets förslag, till hvilket jag yrkar bifall.

Herr Westerdal: Som suppleant har jag inom Utskottet deltagit i behandlingen af denna fråga, och då jag icke kunnat biträda det slut, hvartill Utskottet kommit, har jag deremot anmält min reservation; men som motionären sjelf icke framställt något yrkande och middagstimmen redan är inne, vill jag icke upptaga tiden med att anföra de skäl, hvarpå jag skulle grunda mitt yrkande om bifall till motionärens förslag, hvilket genom Första Kammarens redan fattade beslut torde få anses vara fallet.

Öfverläggningen var slutad. Sedan propositioner gifvits i enlighet med de yrkanden, som blifvit framställda, biföll Kammaren Utskottets hemställan.

Om ändring i § 38 af förordningen ang. inteckning i fast egendom.
(Forts.)

§ 9.

Föredrogs Lag-Utskottets utlåtande N:o 26, i anledning af väckta förslag om ändring i sättet för tillsättande af presterliga tjänster.

Om ändring i sättet för tillsättande af presterliga tjänster.

Utskottet hade i detta utlåtande yttrat sig öfver nedannämnda inom Andra Kammaren afgifna motioner:

Herr *Anders Bengtssons* motion, N:o 7, deruti föreslagits, »att Riksdagen måtte i underdänig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att vid prestval rösträtten beräknas efter samma grund som för kyrkostämman är bestämd, likväl med förbehåll att icke någon eger utöfva rösträtt för mera än högst en tjugonedel af pastoratets eller församlingens hela röstetal, samt att ingen får på grund af fullmakt utöfva rösträtt för mera än en röstberättigad»; samt

Herr *H. Johnssons* motion, N:o 121, innehållande den hemställan, »att Riksdagen ville aflåta till Kongl. Maj:t en underdänig skrifvelse med begäran, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och till nästa Riksdag framlägga förslag till ny författning rörande presterliga embetens tillsättande, byggd hufvudsakligen på följande grunder, nemligen:

att 30 § Regeringsformen samt andra nu derom gällande lagar upphävas; att då någon presterlig befattning, af hvad slag som helst, i en församling blifvit ledig, domkapitlet skall uppsätta 3 kompetente sökande å förslag, hvarefter församlingen eger kalla en fjerdre profpredikant och välja mellan dessa 4, hvarvid rösträtt per capita skall tillkomma enhvar, som inom församlingen eger att i kyrkostämman öfverläggning och beslut deltaga; samt att åt den, som dervid erhåller de flesta rösterna, skall af domkapitlet utfärdas konstitutorial å befattningen;»

varande af sistnämnde motionär, med Kammarens tillstånd, den del af motionen återtagen, som afsåge och förutsatte ändring af 30 § Regeringsformen.

Och hade Utskottet hemställt,

att Herrar Bengtssons och Johnssons förevarande motioner icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr And. Bengtsson yttrade: Lag-Utskottet har afstyrkt min såväl som Herr Johnssons motion på den grund att Riksdagen sistlidne år afslog det förslag, som då framlades rörande presterliga tjänsters tillsättande. Detta förslag afsåg icke allenast rösträtt, utan äfven presterlig befördran, hvilket måhända var orsaken till att det samma ej blef bifallet.

*Om ändring i
sättet för till-
sättande af
presterliga
tjänster.*
(Forts.)

Den nu gällande rösträtten är, såsom hvar och en vet, mycket orättvis. Egaren af en stångjernshärd, ehvad den drifves eller ej, har för densamma lika rösträtt som för ett helt mantal. På samma sätt förhåller det sig med andra verk och inrättningar. Likaledes är det en stor orättvisa att rösträtten är lika för alla hemman eller mantal utan afseende på om de äro större eller mindre. Jag har ock i min motion såsom skäl anført att egare af ett mantal, taxerad till 15,000 kronor, eger afgifva lika röstetal som egare af ett mantal, taxerad till 150,000 kronor, ehuru för det senare, der den nya löneregleringen är tillämpad, måste betalas tio gånger så mycket i lön till presterskapet som från det förra o. s. v. Jag har sedan min motion afgafs förskaffat mig taxeringsbevis från tolf län, hvaraf synes att det finnes flere hemman, som äro taxerade till endast 4000 kronor — ett till och med ännu lägre — då deremot andra äro taxerade till 2-, 3- à 400,000 kronor, ett ända till 426,000 kronor. Af dessa få således de högst taxerade betala 100 gånger så mycket i lön till presterskapet som de minst taxerade. Vid tillsättande af prest deremot hafva de lika röst. Sådant kan ju icke vara förenligt med billighet och rättvisa.

På grund af hvad jag anført vågar jag vördsamt anhålla om bifall till min motion.

Herr H. Johnsson: Jag kan icke finna de skäl tillräckliga, på hvilka Lag-Utskottet afstyrkt min motion.

Det torde vara bekant att det af Kongl. Maj:t vid förlidet års riksdag framlagda förslag till förordningar angående tillsättning af presterliga tjänster m. m. hvarken grundade sig på 1868 års kyrkomöte eller på 1877 års riksdags underdåniga skrifvelse till Kongl. Maj:t, hvori anhölls, det Kongl. Maj:t täcktes tillse att församlingarne må beviljas större rättigheter vid tillsättandet af de kyrkliga befattningarne. Jag för min del anser denna fråga vara af en så stor vikt, att den icke bör undanskjutas till en oviss framtid.

Jag yrkar bifall till motionen och afslag å Utskottets förslag.

Herr Torpadie: För min del kan jag försäkra att jag mycket gerna skulle vilja gå motionärernas önsknings till mötes. Det torde också vara allmänt känt för denna Kammare, att jag i denna fråga velat gå ännu längre än motionärerna. Men jag hemställer, huruvida det kan vara tänkbart, att, då man i fjor icke kunde lösa denna fråga, fastän så många olika sätt föreslogos, Utskottet nu skulle kunna hoppas att vinna framgång åt ett betänkande, som hade tillstyrkt bifall till motionärernas förslag. Jag tror det icke.

Af detta skäl, hvilket är detsamma som Utskottet anført, yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Efter det öfverläggningen härmed förklarats slutad och Herr vice Talmannen gifvit propositioner i öfverensstämmelse med de gjorda yrkandena, biföll Kammaren Utskottets hemställan.

§ 10.

Föredrogs och bifölls Lag-Utskottets Utlåtande n:o 27, i anledning af väckt förslag om tillägg till 17 § i förordningen angående fattigvården den 9 Juni 1871.

§ 11.

Skedde föredragning af Lag-Utskottets Utlåtande n:o 28, i anledning af väckta motioner om ändring i 25 § i förordningen angående fattigvården den 9 Juni 1871.

*Om ändring
i stadgandena
angående
hemortsrätt.*

Angående hemortsrätt lemnar förordningen om fattigvården den 9 Juni 1871 först i 22 § den allmänna regel, att i fråga om fattigvård svensk medborgare, för hvilken behof deraf uppstår, skall anses hafva hemortsrätt i det fattigvårdssamhälle, hvarest han senast författningsenligt blifvit eller bort blifva mantalsskrifven, hvarefter i följande §§ härifrån göras vissa undantag, bland annat i den så lydande § 25: »Har någon för sig, hustru eller minderårigt barn kommit i behof af fattigvård enligt 1 § innan ett år förflutit, sedan han, till följd af inflyttning, blifvit eller bort blifva mantalsskrifven inom visst fattigvårdssamhälle, eller har den, som med afseende å tilltänkt inflyttning mantalsskrifvits inom visst fattigvårdssamhälle, dit ej inflyttat; anses han icke hafva hemortsrätt i det fattigvårdssamhälle, inom hvilket han sålunda blifvit eller bort blifva mantalsskrifven, utan behåller han den hemortsrätt, han näst der förut egde. Detsamma gäller, der någon, som till följd af inflyttning blifvit eller bort blifva inom visst fattigvårdssamhälle mantalsskrifven, under loppet af ett år näst derförut eller näst derefter för sig, hustru eller minderårigt barn af annat fattigvårdssamhälle åtnjutit fattigvård».

Uti två särskilda motioner, den ena väckt inom Första Kammaren af Herr *Gustaf Andersson* (motionen n:o 42) och den andra inom Andra Kammaren af Herr *J. Andersson* i Häckenäs (motionen n:o 110), var föreslaget, att i stadgandena om hemortsrätt den ändring måtte göras, att ofvan ur § 25 intagna bestämmelser skulle upphävas och sålunda den allmänna uti § 22 uppställda regeln vinna en mera omfattande tillämpning.

Beträffande nämnda motioner hade Utskottet hemställt, att desamma icke måtte af Riksdagen bifallas.

I anledning af denna hemställan anförde

Herr *J. Andersson* i Häckenäs: Då jag är motionär i frågan, så vill jag med några ord redogöra för skälen till motionens framläggande. Jag känner mycket väl de skäl, som föranledde den nuvarande bestämmelsen af paragrafen i fråga; och jag vill äfven i viss mån erkänna dessa skäls rättighet. Men man måste äfven å andra sidan erkänna, hvad erfarenheten visat, eller att en mängd olägenheter härleda sig från detta samma lagstadgande. En del af dem har jag framhållit i min motion. Det är väl sant, hvad Utskottet

*Om ändring
i stadgandena
angående
hemortsrätt.
(Forts.)*

mot slutet af betänkandet säger, att ett antagande af motionärernes förslag skulle komma att i hög grad gynna och underlätta åtgärder från en mindre grannliga fattigvårdsstyrelses sida att i tid frigöra sin kommun från, men deremot belasta annan med fattigvårdstunga, i det att man sökte att befria sig från familjer, om hvilka man befarade, att de skulle komma att falla fattigvården till last. Det händes att en familj flyttar från en till annan på längre eller kortare afstånd belägen kommun, utan att man har den ringaste anledning befara, att den skall komma i behof af fattigunderstöd. Men inom kort inträffar det, att den, som skulle försörja familjen, på ett eller annat sätt blifver urstånd att göra det och att den kommun, hvarifrån denne flyttade frisk och färdig, får taga hela familjen om hand. Man har exempel på — och jag vet det af egen erfarenhet — huru en sålunda frisk och arbetsför karl flyttat med hustru och barn från en kommun till en annan, der det finnes fabriker, grufvor och flere andra dylika inrättningar, hvarest han lätt kan förderfva sin helsa. Om han då inom ett år efter inflyttningen i den nya kommunen råkar i olycka eller på annat sätt blifver ur stånd att försörja sig och sin familj, så blifva han och familjen återskickade till den förra kommunen på dennas bekostnad. Äro nu dessa kommuner belägna på längre afstånd från hvarandra, så blifva kostnaderne för återsändandet likasom orättvisan så mycket större.

Det är många skäl, som tala för min motion. Jag medgifver, att det kan finnas skäl äfven för den motsatta sidans åsigt; men att stifta undantagslagar är i allmänhet skadligt och till denna klass af lagar hör just denna paragraf, hvilken afser att förekomma svikliga förfaranden kommuner inbördes. Jag för min del hoppas och tror, att det skall höra till undantagsfall, att någon kommun skulle vilja nedsätta sig till den grad, att den för att blifva qvitt en person, hvars fattigvård den rätteligen bör bekosta, söker förmå honom att flytta in i en annan kommun. Det måste medgifvas, att det är det rättaste, att en hvar har sin hemort, der han är eller bort vara mantalsskrifven. Derigenom vållas minsta trasslet kommunerna emellan. Då emellertid icke någon reservation inom Utskottet afgifvits emot dess betänkande, så skall jag icke, såvidt ej någon annan inom Kammaren vill understödja min motion, besvara Kammaren med votering i frågan. Men skulle det visa sig, att flere Kammarens ledamöter anse motionen hafva goda skäl för sig, så kommer jag att yrka bifall till densamma. I annat fall begär jag, som sagdt, icke votering.

Herr Nils Petersson: Ehuru tiden är långt framskriden, kan jag icke underlåta att tillkännagifva att jag för min del är af samma åsigt som motionärerna. Jag tror, att denna fråga icke kan falla, förrän en rättelse skett. Utskottets resonement angående hemortsrätten håller icke streck. Denna hemortsrätt missbrukas ofta. Då jag var motionär i frågan, tog jag mig friheten visa, hur långt det kan gå i sådant hänseende, att det till och med kan hända att understöd beviljas åt familjer, om hvilka man befarar att de framdeles skola falla fattigvården till last, mot det att de flytta till annan kommun, som, sedan de der förvärfvat hemortsrätt, allt framgent får försörja dem.

*Om ändring
i stadgandena
angående
hemortsrätt.
(Forts.)*

Nu gällande bestämmelse i fattigvårdsstadgans 25 § kan aldrig annat än leda till trassel och orättvisor. Jag vet visserligen att någon rättelse härutinnan för det närvarande icke står att vinna, då Utskottets hemställan redan blifvit af Första Kammaren bifallen; men jag har likväl velat lemna motionären från denna Kammare mitt understöd, på det att han icke skulle stå ensam om den åsigt han förfäktar.

Herr Helander: Jag har blickat omkring i Kammaren för att se, om någon af Utskottets ordinarie ledamöter skulle vara tillstädes att bemöta motionären; men då detta icke syntes vara förhållandet, så begärde jag ordet. Jag hör dock nu att jag häri misstagit mig; vill dock säga några ord.

Föreliggande motion är snarlik en motion, som just den siste talaren vid 1878 års riksdag framlagt, hvilken motion blef remitterad till behandling af denna Kammares Tillfälliga Utskott N:o 2, i hvilket jag var ledamot. Denna motion hade följande lydelse:

»att Riksdagen ville för sin del besluta att 25 § samt de paragrafer i Kongl. Förordningen den 9 Juni 1871, som härmed kunde ega sammanhang, måtte ändras så, att tillfällig fattigvård, som lemnas inflyttade personer ifrån annat fattigvårdssamhälle, innan de vunnit hemortsrätt, icke må ega inflytande på den i öfrigt stadgade ordning för hemortsrätt.»

Utskottet lemnade i sitt utlåtande deröfver en närmare utredning af förhållandet med hemortsrätten och visade till hvilken obilighet, bifall till motionen kunde leda; och jag kan icke finna annat, än att samma förhållande skulle inträffa genom bifall till förevarande motion. Det skulle då blifva en sträfvan inom hvarje fattigvårdssamhälle att frigöra sin kommun från, men deremot belasta annan med fattigvårdstunga, med den påföljd att den, som sökte fattigunderstöd, blefve kringvänd hit och dit från den ena kommunen till den andra.

Jag hemställer på detta skäl om bifall till Utskottets afstyrkande hemställan.

Herr J. Anderson i Tenhult: Jag skall blott anhålla att få yrka bifall till motionerna, så mycket hellre som jag är förvissad, att genom deras antagande en mängd rättegångar kommunerna emellan skulle förekommas. Den, som något litet varit med om behandlingen af fattigvårdsangelägenheter, vet väl att många dylika rättegångar tillskapats genom det nuvarande stadgandet i 25 § fattigvårdsstadgan. Af denna anledning yrkar jag afslag å Utskottets hemställan och bifall till motionärens förslag.

Herr Torpadie: Jag begärde ordet endast för att nedlägga en protest mot hvad representanten från Nyköping yttrade, eller att icke någon af Lag-Utskottets ledamöter nu vore här i Kammaren närvarande; både jag och flere andra af Utskottets ledamöter äro tillstädes. Men då den värde talaren slutade med att yrka bi-

Om ändring i stadgandena angående hemortsrätt. (Forts.) fall till Utskottets hemställan, så skall jag gerna instämma i hans yrkande.

Öfverläggningen var slutad. Sedan Herr vice Talmannen gifvit propositioner å de gjorda yrkandena, blef Utskottets hemställan af Kammaren bifallen.

§ 12.

Föredrogs och bifölls Lag-Utskottets Utlåtande N:o 29, i anledning af väckt motion om tillägg till 35 § i förordningen angående fattigvården den 9 Juni 1871.

§ 13.

Föredrogs och lades till handlingarne Lag-Utskottets Memorial N:o 30, i anledning af Andra Kammarens återremiss af Utskottets Utlåtande N:o 15, angående väckta förslag om ändring i 54 § Utsokningslagen.

§ 14.

Till bordläggning anmäldes:

Konstitutions-Utskottets Utlåtanden:

N:o 7, i anledning af väckt motion om ändring af 87 § 2 mom. Regeringsformen;

N:o 8, i anledning af väckt motion om tillägg till 3 § Tryckfrihetsförordningen; samt

Andra Kammarens Tredje tillfälliga Utskotts Betänkande N:o 5 (i samlingen N:o 18), öfver Herr A. P. Linds motion N:o 151.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ e. m.

In fidem

H. A. Kolmodin.